

Aivas Ragauskas

*Aleksandras
Sinkevičius
(1908–1989)*

Trečdalis gyvenimo, paskirto lietuviškam midui

UDK 663.3(474.5):929 Sinkevičius
Ra-106

Aivas Ragauskas

*Aleksandras
Sinkevičius
(1908–1989)*

*Trečdalis gyvenimo,
paskirto lietuviškam midui . . .*

© Aivas Ragauskas, 2008
© Edita Namajūnienė, 2008
© UAB De Libris, 2008

ISBN 978-9955-918-00-4

 De Libris
Vilnius, 2008

Aleksandras Sinkevičius
sodina ąžuolą. 1988 m.

Pratarmė . . .

Labai sunku rašyti apie artimus žmones. Jie šalia tavęs kasdien ir atrodo, kad visada bus. Tik netektis priverčia pasigesti to įprasto buvimo kartu, kasdienių pokalbių, net nereikšmingų bendrų darbų. Nedideliame popieriaus lape sunku išreikšti visus bruožus, apibūdinančius artimą žmogų. Pateiksiu keletą fragmentiškų atsiminimų, kurie gal papildys šią knygėlę, kur mėginama atskleisti visapusišką Aleksandro Sinkevičiaus asmenybę.

Mes jį vadinome Tete. Visi vaikai. Kaip kitaip būtų galima į jį kreiptis, jei ne tokiu šiltu kreipiniu. Visada linksmas, visada energingas, visada paskendęs darbuose savo vaikams jis surasdavo laiko, nors aš su mama gyvenau Vilniuje, o kiti vaikai su savo mama – Kaune. Dėl vaikų jis galėdavo per dieną nuvažiuoti šimtus kilometrų, nes dažnai kartodavo: „Pirmiausia man yra Tėvynė, o po jos – vaikai“. Neatsitiktinai ir vienas jo midus pavadintas dukters vardu – „Danguolės rožės“, man vardas duotas pagal kito midaus – „Dainava“ pavadinimą.

„Danguolės rožės“ – tai tas midus, kuris išgydė mane nuo geltos. Atostogavau pas Tetę Stakliškėse ir susirgau gelta. Labai bijojau, kad manęs nepaguldytų į ligoninę (tuo metu man buvo 10 metų), ir Tetė ėmėsi mane gydyti midumi. Tas midus buvo padarytas specialiai man, be alkoholio. Pasveikau per savaitę – neprisireikė jokių vaistų. Dabar pagalvoju, koks drąsus buvo jo sprendimas! Vėliau ne kartą apie tai kalbėdavome, o jis sakė: „Vaikeli, visada tikėk tuo, ką darai, nes tik tada pavyks. Aš tikėjau – ir tu pasveikai“. Beje, daktarai netikėjo, girdi, tokios ligos taip greitai niekas nepagydo. Bet mane apžiūrėję patvirtino, kad esu sveika. Midus „Danguolės rožės“ vėliau buvo panaudotos midaus trauktinėje „Šventinė“ (iš dukters Danguolės Sinkevičiūtės-Lebedienės atsiminimų).

Kai buvau maža, nelabai suvokiau, koks jis išskirtinis žmogus. Man jis buvo Tetė – visagalis, stebuklingai pildydavęs mano norus. Paaugusi stebėdavausi žmonių dėmesiu jam. Atrodė keista, kad žmonės kažkaip specialiai mėgina su juo bendrauti, kai jis toks paprastas ir atviras. Nei direktoriaus postas, nei tai, kad buvo žinomas net už Lietuvos ribų, jo nepakeitė – visiems ir visada jis rasdavo gerą žodį: senam, mažam, vargetai ar aukštą postą užimančiam nomenklatūrininkui. Savimi rūpinosi mažiausiai: „Tai kad man nieko nereikia“.

Gaila, nelabai ką galiu papasakoti apie Tetės tėvus – savo senelius. Senelis mirė Tetei dar mažam esant, o močiutė – kai man buvo vos keleri metai. Vienintelis prisiminimas apie ją – antrasis mano vardas, Tetės duotas mamos garbei. Kaip pastebėjo šios knygelės autorius, išties neįtikėtina, kad Lietuvos kaime kumetis ir jo žmona būtų raštingi. Tetė pasakodavo, kad jo mama minėdavo, jog XIX a. pradžios poetas Silvestras Valiūnas yra tolimas jos giminitis. Būtų per drąsu manyti, kad giminaitis turėjo sąsajų su jos raštingumu, tačiau nekyla abejonių, kad močiutė tais laikais buvo šviesi moteris. Nors Tetė buvo vidurinis vaikas, su mama jį siejo ypatingas ryšys. Galbūt tam įtakos turėjo ilgas žindymas – net iki 3 metų amžiaus. Tetė pasakodavo, kad kartą užėjęs kaimynas ir pamatęs, kaip jis pasilipęs ant suoliuko greta sėdinčios mamos žinda, bandė sugėdinti: „Aleksai, toks didelis vyras, o dar žindi!“ Tačiau Tetė tik užsitraukė ant veido mamos skarelę nuo jos pečių, kad kaimynas nematytų, ir nė nebandė liautis. Jau būdamas suaugęs visus džiaugsmus ir skausmus pirmiausia išsipasakodavo mamai. Močiutė mirė jau šimtametė. Ji nebuvo vienintelė giminės ilgaamžė – jos pačios mama ir močiutė mirė perkopusios gerokai per 100 metų.

Iš brolių ir seserų artimiausia Tetei buvo vyriausioji sesuo Marija. Ji buvo panašiausia į motiną ir, pasak Tetės, nepaprastai gera. Savo meilę broliui teta Mariuka (taip ją vadinome) išreiškė vienturtį sūnų pavadindama Aleksandru. Kai Tetė buvo ištremtas į Vorkutą, priglaudė jo žmoną Marcelę Juliją su dukra Dalia Marija ir sūnum Vytautu Aleksandru. Pati varganai gyvendama gimtajame Intuponių kaime, ji visus ketverius metus rūpinosi brolio šeima kaip sava. Beje, teta Mariuka pergyveno ir brolius, ir seserį – mirė prieš ketvertą metų, sulaukusi 106 metų.

Tuo sunkiu metu mus priglaudė tėvelio a. a. sesuo su vyru – Marija ir Pranas Stankevičiai. Jie neišpasakytai rizikavo, bet nepabūgo – suteikė prieglobstį brolio šeimai. Kai pradėdau galvoti apie tą laiką, prieš akis iškyla

tas pats vaizdas: trise – mama, brolis Vytelis ir aš suklaupę kas vakarą meldžiam Dievo, kad Tetę paleistų namo. Jis buvo už Uralo, Vorkutoje, o mums atrodė, kad nelabai toli. Tik reikia labai labai norėti, karštai prašyti Dievulio ir jis mūsų prašymą išgirs – Tetė sugrįš. Prašymą Dievulis išpildė po ketverių metų. Liko ir kiti skaudūs prisiminimai ir didelės baimės akys: vieni Lietuvos „gynėjai“ ateidavo dieną, kiti – naktį, o mes su broliu, kad neužkliūtume, slėpdavomės po lova... Dar būdavo labai baisu, kai mamytė išvykdavo į Kauną. Ji važiuodavo du kartus per mėnesį išsiųsti tėveliui maisto siuntinį. Sėdėdavome lovoje su Vyteliu ir kalbėdavome, kas bus, jeigu negrįš ir mamytė? Ką mes vieni darysime? (iš dukters Dalios Marijos Sinkevičiūtės-Valentinavičienės atsiminimų).

Tėvynė, Tėvynės meilė – šiuos žodžius girdėjau iš Tetės nuo kūdikystės. Iš pradžių tik nedideliame giminių būrelyje, vėliau jau drąsiai jis dalijosi atsiminimais apie savo jaunystės kovas už Tėvynę. Tuomet, kai idealizuojamos nepriklausomos Lietuvos Prezidento A. Smetonos vardas buvo tariamas paslapčia ir pagarbiai, jo pasakojimai apie Ministro pirmininko ir užsienio reikalų ministro A. Voldemaro organizuotą karinį perversmą, kuriame pats Tetė dalyvavo ir buvo nuteistas sušaudyti, daugeliui atrodė vos ne šventvagiški. Tetė man aiškindavo tarpukario Lietuvos politines peripetijas, kurių kiti nenorėdavo net girdėti, retkarčiais pridurdamas: „Niekada, dukrele, neik į politiką – tai nešvarus reikalas“. Tačiau daug ką nutylėdavo, o paprašytas papasakoti sakydavo: „Dar negaliu, vėliau“. Žadėjo viską surašyti savo atsiminimuose, bet... Todėl reikėjo pamatyti, kokia ugnimi degė jo akys, kai prasidėjo Atgimimas! Iki šiol per įvairias valstybines šventes televizijos rodo archyvinę 1988 m. Sąjūdžio didžiojo mitingo Vilniaus Vingio parke medžiagą. Tetė švytinčiu veidu stovi ant scenos greta kultūros ir visuomenės veikėjų. Labai gaila, kad jam nepavyko sulaukti tikrosios Nepriklausomybės. Baltijos kelyje su mama Aldona ir vyru Vidu stovėjau jau be jo...

Kartais susimąstau, kuo būtų tapęs Tetė, jei jo gyvenimas būtų pasisukęs kita linkme? Mylėdamas žmones ir gyvenimą jis galėjo būti daktaras, žurnalistas, režisierius... Dažnai juokaudavo: „Gal man išėjus į pensiją eiti kunigauti?“ Bet tas juokas turėjo rimtą pagrindą – pas Tetę žmonės eidavo išsipasakoti kaip pas kunigą. Jis žinojo kiekvieno „Lietuviško midaus“ gamyklos darbuotojo gyvenimą. Prisimenu, kaip jis rūpindavosi, kad į Vilniaus ligoninę būtų paguldyti sergantys darbuotojų šeimos nariai, kaip

skambindavo daktarams. Ir lėkė, bėgo, gyveno savo didžiuoju kūrinium – mirdumi. Jis vis sakydavo: „Pamatysit, jau aš lovoje tai tikrai nemirsiu – kur nors nugriūsiu bėgdamas“. Jo žodžiai išsipildė.

Aš kaip gydytoja kartais jį drausdavau: nelėk taip, reikia poilsio tavo širdelei, tavo gyvenimo varikliui. O jis tik nusijuokdavo ir atšaudavo: „Kai numirsiu, tai ir pailsėsiu“. Vienintelis dalykas, kuris jį priversdavo pailsėti, buvo plunksna. Sakydavau – rašyk prisiminimus, juk tiek daug yra ką parašyti, sudėk visas eiles į vieną vietą, o ne ant popieriaus skiaučių – visa tai paliksi anūkams (iš dukters Dalios Marijos Sinkevičiūtės-Valentinavičienės atsiminimų).

Per Tetės laidotuves minios žmonių iš visos Lietuvos suvažiavo jo išlydėti. Dar nemačiau tiek raudančių jaunų ir senų, moterų ir vyrų. Raudančių, netekus Žmogaus.

Daina Elena Sinkevičiūtė-Andrikienė

• • • *Į kiekvieną butelį mes įpilame
dalelę mūsų senolių tradicijų,
mūsų laukų ir miškų aromato,
ištirpusio meduje.*

Aleksandras Sinkevičius (1983)

*Lietuviškų midaus gėrimų autorius
Aleksandras Sinkevičius. 1969 m. lapkričio mėn.*

Įvadas . . .

Aleksandras Sinkevičius – pramoninės lietuviško midaus gamybos kūrėjas, iškilus XX a. antrosios pusės Lietuvos maisto pramonės veikėjas, įvairiapusiška ir išskirtinė asmenybė, žmogus legenda, daugeliu atveju pralenkusi savo laiką. Lietuviško midaus receptūras, technologiją sukūrė ir gamybą organizavo bei plėtojo sovietmečiu. Iki pat mirties buvo darbingas. A. Sinkevičius, matyt, vienas ilgiausiai gamyklos direktoriumi (1964–1989) dirbusių asmenų. Tačiau vadinti jį sovietmečio žmogumi netinka – kaip asmenybė, aludaris ir pilietis jis susiformavo prieškario metais. Sulaukė ir Sąjūdžio, kurio veikloje aktyviai dalyvaujant ir laisvos Lietuvos betrokštant jo gyvenimas nutrūko. A. Sinkevičius nebuvo rezistentas, o veikiau veržlus vadybininkas, savotiškas viešųjų ryšių specialistas, gebėjęs perprasti sovietinę sistemą, prie jos prisitaikyti – už lietuviško midaus ir jo produktų išradimą bei įdiegimą į gamybą apdovanotas premijomis, medaliais ir garbės raštais.

A. Sinkevičius su lietuvišku midumi susiejo daugiau kaip 30 savo gyvenimo metų. Be natūralaus lietuviško midaus, jis sukūrė netgi 50 ir 70 % stiprumo midaus gėrimų receptus. Matyt, siekis atgaivinti legendinį lietuviškumą, istorinės tradicijos simbolį jam buvo labai svarbu. Taip pat buvo svarbu sukurti sveiko, natūralaus gėrimo receptą. Čia A. Sinkevičiaus asmenybė jau peržengia verslo, maisto pramonės istorijos, gėrimo kultūros ribas ir tampa svarbi visai lietuvių tautos kultūrai, jos istorinės savimonės puoselėjimui, istorinių lietuviybės simbolių kūrimui apskritai. A. Sinkevičiaus sukurtieji gėrimai buvo svarbus veiksnys, padėjęs sovietmečiu puoselėti minėtas vertybes bei jas reprezentuoti. Šią funkciją jie atlieka ir dabar.

A. Sinkevičius minimas enciklopedijose¹ ir daugelyje straipsnių spaudoje (žr. toliau literatūros sąrašą). Brangų tėvelio ir senelio atminimą saugo jo artimieji. Lietuviško midaus kūrėjas ir gamyklos vadovas neužmiršamas ne tik Stakliškių midaus gamykloje, bet ir visų stakliškiečių, Prienų krašto gyventojų. Tačiau didžiausias paminklas būtų jo biografijai skirta knyga. Lietuviško midaus – vieno lietuvių tautinės tapatybės simbolių – pramoninės gamybos kūrėjas nusipelno būti žinomas ne tik vietos visuomenėje, bet ir Lietuvoje bei užsienyje.

Rašydamas rėmiausi daugeliu šaltinių – pirmiausia Stakliškių gamyklos ir Lietkoopsąjungos archyvais, gausia sovietmečio periodika, paties A. Sinkevičiaus tekstais – vien apie midaus gamybą jų buvo parašęs apie 20, ir kitais šaltiniais. Šioje studijoje stengiausi remtis pirmiausia faktais, mažiau pasitelkdamas įvairius amžininkų prisiminimus, kurie galės būti panaudoti būsimojoje knygoje. Nevengiau plačiau cituoti įvairius dokumentus, pirmiausia paties A. Sinkevičiaus rašytus. Jie gerai atskleidžia jo paties asmenybę, vis labiau pamirštamą to meto specifika.

Kadangi daugelyje tekstų apie lietuviško midaus kūrėją minimi vis tie patys faktai ir vyrauja bendro pobūdžio teiginiai, tad šioje studijoje siekta faktografiją išplėsti. Daugiausia dėmesio skiriama būtent lietuviško midaus gamybos ištakoms, vėlesnį A. Sinkevičiaus biografijos etapą nušviečiant fragmentiškai. Tai lemia ir objektyvios priežastys. Pavyzdžiui, beveik nekalbu apie asmeninį A. Sinkevičiaus gyvenimą, trumpai užsimenu apie jo santykius su žmonėmis ir pan. Tad ši kukli studija – tai veikiau žvilgsnis į A. Sinkevičių per jo „tarnybos“ lietuviškam midui prizmę.

Ir pagaliau – kodėl „lietuviškas midus“? Būtent taip oficialiuose 1959–1960 m. dokumentuose buvo vadinamas pirmasis midus, pagamintas Stakliškių alaus gamykloje „Gintaras“. Taip jis vadinamas ir 1967 m. rugsėjo 11 d. A. Sinkevičiui išduotame autoriniame išradėjo pažymėjime Nr. V 3114: „Būdas gaminti medaus gėrimą „Lietuviškas midus“. Būtent senovinį lietuviško midaus gaminimo būdą A. Sinkevičius pirmiausia ir siekė atkurti.

Už įvairią pagalbą rengiant leidinį pirmiausia dėkoju jo sumanytojui, Stakliškių midaus gamyklos direktoriui Egidijui Valiukevičiui, gamyklos darbuotojai Elvyrai Šeškienei, Kęstučiui Raškevičiui, A. Sinkevičiaus dukroms Dainai Elenai Andrikienei, Danguolei Lebedienei ir Daliai Marijai Valentinavičienei.

¹ Lietuviškoji tarybinė enciklopedija, Vilnius, 1983, t. 10, p. 176; Tarybų Lietuvos enciklopedija, Vilnius, 1988, t. 4, p. 7.

Lietuviško midaus himnas²

*Midus, midus
Kaip laisvė saldus,
Kaip meilė svaigus –
Lietuviškas midus.*

*Garbingi mūsų bočiai
Medžiojo taurus sočiai
Ir gėrė jie midų linksmai.*

*Midus, midus
Kaip laisvė saldus,
Kaip meilė svaigus –
Lietuviškas midus.*

*Vytautas Didis prie marių Juodųjų
Ir Žalgirij prie girių žaliųjų –
Pergalėj gėrė iš ragų.*

*Midus, midus
Kaip meilė Tėvynei saldus,
Kaip pergalej laimė svaigus –
Lietuviškas midus.*

Midutis³

*Dainuojam dainą apie Midutį,
Apie gamyklą mūsų mažutę.
Geriausių midų čionai gamina,
Juo stakliškiečiai visus vaišina.*

*Skaidrus Midutis kaip gimtais teka,
Užsienio šalys apie jį šneka.
Tai miela gerti, širdį gaivina,
Nuotaiką kelia, skausmą malšina.*

*Čia „Prienų šilas“ vis dar mums ošia,
„Vilnius“, „Trakai“ ir „Senieji bočiai“.*

*Lietuviai kaip bitės visad
darbštuoliai,
Lietuvaitės kaip gėlės tautos
gražuolės.*

*Midus, midus
Kaip laisvė saldus,
Kaip meilė svaigus –
Lietuviškas midus.*

*Midaus patentai visam pasaulyj
Šviečia skaidria Lietuvos saule,
Te skamba taurės Taikos!*

*Midus, midus
Kaip taika žmonijai svaigus,
Kaip laisvė Tėvynei saldus –
Stakliškių Lietuviškas midus.*

*Midus juk gydo žmogų nuo visko,
Tai ir ragaukim visko po biskį.*

*Stakliškės garsios midų iškėlę,
Tad ir užsukit į gamyklėlę.
Siauroj gatvelėj gamykla stovi,
Čia stakliškiečių brangi tvirtovė.*

*Paženkim žingsnį vieną į tolą,
Čia piliakalnis Radvilų stovi.
Tą vietą mena skarotos pušys,
Pro čia praėjo Žalgirio mūšis.*

² A. Sinkevičius, Stakliškės, 1988-12-24, Stakliškių midaus gamybos archyvas (toliau – SMGA).

³ A. Keblikienė, V. Beliukevičienė, SMGA.

*Gegužinė Kleboniškėse,
ant Neries kranto.
1933 m. balandžio 15 d.*

Iki Stakliškių . . .

Vaikystės ir jaunystės puslapiai: iš Intuponių į Kauną

Aleksandras Sinkevičius gimė 1908 m. rugpjūčio 1 d. Intuponių kaime, Aukštadvario valsčiuje. Nesulaukęs nė dešimties 1918 m. pavasarį pradėjo tarmauti pas dvarininkus ir ūkininkus piemeniu. 1919 m. Rodomislio dvarininkų Žižniauskų įsteigtoje prie dvaro mokykloje kaimo vaikams išmoko lenkiškai skaityti ir rašyti. 1922 m. buvo priimtas į Užuguosčio pradinės mokyklos II skyrių, kur mokytoju dirbo Kazimieras Šemežys. Jo parengtas, kaip mena pats A. Sinkevičius, labai gerai mokėsis, 1924 m. įstojo į Aukštadvario progimnazijos II klasę. 1930 m. baigęs mokyklą neturtingas jaunuolis įstojo savanoriu į kariuomenę ir pateko į Kauno karo mokyklą – į ją buvo renkami vyrai, baigę 6 klases. Tarnaudamas 5-ojoje Didžiojo kunigaikščio Kęstučio pulko kariūnų aspirantų kuopoje, tarnybą ir mokslus baigė 1931 m.

1931–1934 m. dirbo darbininku akcinėje bendrovėje „Maistas“, kaip pats sako, „ruošiausi būti meistras“⁴. Tuo pat metu buvo laikraščio „Mūsų tautos balsas“ redaktoriumi. Dar redagavo žurnalą „Sveikata“. Apkaltinus dalyvavimu rengiant karinį perversmą, 1934 m. buvo areštuotas ir išsiųstas iš Kauno į tėviškę. Ten gyveno Aukštadvario, vėliau ir Joniškėlio policijos

⁴ A. Sinkevičiaus atsiminimai, perpasakoti dukters D. Andrikienės, D. Andrikienės archyvas.

priežiūroje, dirbo Joniškėlio pašte. 1935 m. buvo laikraščio „Mūsų tėvų žemė“ administratoriumi⁵. 1936 m. sausio 19 d. Karo lauko teismo, kaltinamas rengiant ginkluotą kariuomenės sukilimą nuversti vyriausybę, J. Karučio ir kitų byloje buvo nuteistas mirties bausme sušaudant. A. Sinkevičiui pateikus malonės prašymą, prezidentas A. Smetona bausmę pakeitė sunkių darbų kalėjimu iki gyvos galvos, paliekant turto konfiskavimą, atimant pilietines teises ir kario laipsnį. Galiausiai atsižvelgęs į A. Sinkevičiaus 1937 m. spalio 9 d. prašymą prezidentas 1938 m. kovo 11 d. dekretu sumažino kalnimo laiką iki 13 m. – kalėjo Kaune ir Kretingoje (Bajoruose).

Prašyme Krašto apsaugos ministrui A. Sinkevičius teigia: „Turėdamas 16–17 metų pradėjau aktyviai veikti Vilniaus vadavimo darbe kaip šaulys ir tautininkas. Ir dirbau iki arešto dienos. 1935 metais, tarnaudamas Joniškėlio pašte, paaukojau vidaus paskolos lakštus Ginklų fondui ir per Kalėdas savo iniciatyva ir lėšomis surengiau viešą vakarą, skiriant visą pelną krašto saugumui – Ginklų fondui“⁶. Netikėti šiais žodžiais nėra pagrindo. Taip nuo vaikystės A. Sinkevičiaus gyvenime bei veikloje paradoksaliai derėjo laisvamaniškos plačiąja to žodžio prasme, netgi ne socialdemokratiškai ar liaudininkiškai, siaurai politiškai apribotos pažiūros ir išskirtinis patriotiškumas. Pagaliau netgi šiomis A. Sinkevičiui sunkiomis aplinkybėmis surašytuose raštuose prasimuša jo puiki retorika bei jo būdas: „Ar galėjau aš rengti perversmą Kaune (kaip Teismo sprendime pasakyta) būdamas už apie 250 kilometrų? Logiškai – neįmanoma [...] Priešu, nei politiniu, nei asmeniniu aš niekuomet nebuvau, kaip esu apšauktas ir pasmerktas. Ir niekuomet Ekscelencijai juo nebūsiu, nors mane verstų ir kažin kokios aplinkybės [...], politinėj veikloj nedalyvausiu, išskiriant, jei, neduok Dieve, būtų svetimųjų mūsų Tėvynė pavergta“.

Galiausiai po trejų metų kalėjimo buvo amnestuotas ir 1938 m. gegužės 23 d. paleistas⁷. 1938–1940 m. dirbo kooperatinėje „Lietūkiu“ bendrovėje buhalteriu ir mokėsi aludarystės „alaus pramonėje“, t. y. garsiojoje I. B. Volfo ir Engelmano alaus darykloje Kaune. Komentuodamas politinę visuomeninę veiklą prisodrintą gyvenimo tarpsnį A. Sinkevičius viename interviu sakė: „Nepagalvokite, kad užsiėmiau vien tokia veikla [...]. Vienu metu mečiau si

⁵ A. Brazauskas, Midus prieš atbukimą ir vėžį, Veidas, 1993, vasario 4, p. 12.

⁶ 1938-03-26 A. Sinkevičiaus prašymas krašto apsaugos ministrui, SMGA.

⁷ R. Greičius, Zdrastvujte tovarišč direktor, Sovetskaja Litva, 1989, balandžio 6, Nr. 81, p. 3; A. Brazauskas, Midus prieš atbukimą ir vėžį, Veidas, 1993, vasario 4, p. 12.

į mokslus, studijavau Kauno universitete, kur siekiau įgyti maisto technologo specialybę⁸. Išties VDU chemijos ir technologijos fakultete mokėsi 1939–1942 m., buvo IV kurse, kai universitetas vokiečių buvo uždarytas⁹. Tad mokslų užbaigti formaliai nespėjo ir diplomo neįgijo – jo asmens byloje irgi tenurodomas vidurinis išsilavinimas. Tai, be abejo, nieko nereiškia. A. Sinkevičius mokėjo lenkų, rusų ir vokiečių kalbas, sukaupė daugiau kaip 2000 egzempliorių asmeninę biblioteką (šiuo metu saugoma Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje, dalis knygų autografuotos). Dvejus metus neakivazdžiai mokėsi žurnalistikos – štai iš kur tas spaudos jėgos supratimas, polinkis į kūrybą. Nors aiškiai matyti, kad ir be jokių mokslų, tiesiog „iš prigimties“ puikiai valdė žodį. Taip pat lankė ir medicinos kursų. Vis dėlto savo profesiją, daug ką studijavęs bei mokėjęs, A. Sinkevičius visuomet nurodydavo paprastai ir aiškiai – „aludaris technologas“.

*Joniškėlyje.
1935 m. rugpjūčio 1 d.*

Gan įdomus A. Sinkevičiaus biografijos epizodas susijęs su 1938 m. išvyka į Klaipėdą, apie kurią jis yra pasakojęs tiek žurnalistams, tiek bičiuliams. Ji apaugo įvairiomis ir netgi legendinėmis interpretacijomis. Atseit, A. Sinkevičius specialiai vykęs į Klaipėdą ... nušauti Hitlerio, bet to nepadaręs, nes suabejojęs, ar tai nebūsiąs antrinininkas. Štai kaip jis pats pasakojo 1989 m. balandžio mėn. „Atsitiko taip, kad į Klaipėdą tą pačią dieną atvažiavo ir Hitleris, ir aš. Einu centrine gatve, o iš namų bėga žmonės, minia užtvindo šaligatvius, kai kurių rankose vėliavėlės su svastikomis. Ir štai priartėja mašinos. Vienoje, atviroje stovi Hitleris, aš jį pažinau iš karto. Ir įkišau ranką į kišenę, kurioje buvo pistoletas.

⁸ Vyt. Vaitkus, *Metai kaip lietuviškas midus, Kooperatininkas*, 1988, Nr. 9, p. 22.

⁹ A. Sinkevičiaus asmens byla, saugota: LCVA, Lietuvos vartotojų kooperatyvų sąjunga. Centro sąjunga, ap. 3, b. 2435.

Šauti? Šaudžiau be klaidų, būčiau, matyt, paguldęs fiurerį. Tačiau staiga persmelkė mintis: o juk jį nužudžius vokiečiai užgrobs ne tik Klaipėdos kraštą, bet ir visą Lietuvą. Tai neleistina!“¹⁰ Kiek tiksliai A. Sinkevičius atpašakojo 50 m. senumo įvykius, sunku pasakyti, bet ir šis siužetas aiškiai rodo jo patriotinius jausmus.

1940 m. gegužės 13 d. jis vėl buvo areštuotas ir išsiųstas į Dimitravo kalinių stovyklą. Vėliau A. Sinkevičius pasakojo, kad tarp stovyklos kalinių pasklidus kalboms, jog rusai okupuosią Lietuvą, buvo imta raginti bėgti iš lagerio į Vokietiją. Tuomet jis su komunistu Motiejumi Šumausku atliko aiškinamąjį darbą ir kalbos apie pabėgimą nutilusios, o lagerį greitai išvadavusi sovietų valdžia¹¹. Kitoje vietoje jis teigė, kad tik perspėjęs M. Šumauską, V. Niunką ir kitus¹².

Okupacijų ir karo metais

Grįžęs į Kauną A. Sinkevičius toliau dirbo alaus darykloje, tik nuo 1941 m. pradžios veikusioje jau kitu, „Raudonosios pašvaistės“ pavadinimu, ir ėjo kitas – vyriausiojo inžinieriaus (technologo) pareigas¹³. Jis pasakojo, kad nors pradėjo dirbti nebaigęs aukštojo mokslo, jį, kaip raštingą žmogų, nors ir ne komunistą, kviesdavo protokoluoti partinių susirinkimų posėdžius¹⁴. A. Sinkevičius prisiminė, kad antrąją Sovietų Sąjungos ir Vokietijos karo dieną gamyklos direktorius jį pasikvietė ir pasakė: „Štai tau raktai, antspaudai, dokumentai – vadovauk“. Direktorius ir dar keli administracijos darbuotojai buvo žydai, turėjo bėgti. Čia verta priminti, jog A. Sinkevičius, atrodo, net nesvarstė kokio pasitraukimo į „didžiąją tėvynę“, nors dar neturėjo vaikų. Tai dar kartą parodo, kokios jo politinės pažiūros buvo iš tikrųjų, tikrai ne prosovietinės ar prokomunistiškos. Vokiečiai atleido 1941 m. birželio 22 d. į darbą neatėjusius, o birželio 24 d., pasak A. Sinkevičiaus, „baltaraiščiai areštavo 67 gamyklos darbininkus – aktyvistus ir išvedė į Kauno sunkiujų darbų kalėjimą sušaudyti“. Tačiau vokiečiams reikėjo ir alaus. Tuo pasinaudojęs A. Sinkevičius nuėjo aiškinti, kad be darbininkų alaus jis

¹⁰ R. Greičius, *Zdrastvujete tovarišč direktor, Sovetskaja Litva*, 1989, balandžio 6, Nr. 81, p. 3.

¹¹ Ten pat.

¹² Sinkevičius Aleksandras (straipsnio enciklopedijai mašinraštis su A. Sinkevičiaus pataišymais), SMGA.

¹³ Vyt. Vaitkus, *Metai kaip lietuviškas midus, Kooperatininkas*, 1988, Nr. 9, p. 22.

¹⁴ R. Greičius, *Zdrastvujete tovarišč direktor, Sovetskaja Litva*, 1989, balandžio 6, Nr. 81, p. 3.

1940 m. balandžio 21 d.

neišvirs. Pasak jo, taip birželio 27 d. jam pavykę išvaduoti kalinius - „visi gamyklos darbininkai ir keliasdešimt kitų žmonių buvo išleisti“¹⁵. Nuo 1941 m. gamykloje, pradėtoje vadinti „Perkūno“ vardu, jis dirbo laboratorijos vedėju. Už savo akciją buvo įskųstas fabriko valdytojui vokiečiui Milieriui ir atleistas iš darbo. 1942–1944 m. dirbo Prienų alaus daryklos technologu. Būdamas kūrybingas ir nenustygstantis, mėgęs meną 1942 m. Prienuose subūrė mėgėjišką teatrą su dainų ir šokių ansambliais, 50 vyrų choru. Pats rašė, režisavo ir statė įvairias pjeses. Pastatė tragedijas – „Motina ieško sūnaus“, „Momentas“, „Gyvenimo pamoka“, pjesę – „Valstiečių ūkio išvaržymas“, „Irkutsko kalėjime“,

J. Grušo „Tėvas ir sūnus“, operetę „Malūnininkas ir kaminkrėtys“. Gautas lėšos būdavo perduodamos VDU neturtingiems studentams šelpti, be to, jaunimas būdavo įspėjamas apie vokiečių gaudynes. Beje, straipsnyje „Lietuviškajai tarybinei enciklopedijai“ jis nurodė, kad yra parašęs net 14 pjesių: „Karo šmėkla Lietuvoje“ – Pirčiupių kaimo sudeginimas, „Ateina genijai“ – V. Montvilos tragedija, „Baisus Ponas Čičinskas“ ir kt.¹⁶ Ką darysi – sovietmečiu daugeliui teko cenzūruoti savo biografiją, kai ką apdairiai nutylėti, o kai ką iškelti. A. Sinkevičiui, patyrusiam baisiąją Vorkutą, be to, iki gyvenimo pabaigos išlikusiam nepartiniu, negalima prikišti, kad jis nepraleisdavo progos akcentuoti savo areštų ir veiklos prieškarįje. 1944 m. grįžo į „Perkūną“ dirbti vyr. inžinieriumi¹⁷.

Tremtyje

1944 m. gruodžio 18 d. A. Sinkevičius sovietų saugumo Kaune buvo areštuotas. Kitų metų gegužės mėn. Ypatingojo pasitarimo buvo apkaltintas pagal 58 str.,

¹⁵ Sinkevičius Aleksandras (straipsnio enciklopedijai mašinraštis su A. Sinkevičiaus pataisymais), SMGA.

¹⁶ Sinkevičius Aleksandras (straipsnio enciklopedijai mašinraštis su A. Sinkevičiaus pataisymais), SMGA.

¹⁷ A. Sinkevičiaus asmens byla, saugota: LCVA, Lietuvos vartotojų kooperatyvų sąjunga. Centro sąjunga, ap. 3, b. 2435; R. Greičius, Zdrastvujte tovarišė direktor, Sovetskaja Litva, 1989, balandžio 6, Nr. 81, p. 3. Šie faktai alaus daryklos istorijoje neminimi, plg. V. Akmenytė, G. Milerytė, Nuo I. B. Volfo ir Engelmano iki Ragučio. Alaus daryklos istorija. 1853–2008, Kaunas, 2008, p. 115–137.

o rugpjūčio 3 d. išvežtas į Vorkutą. Joje būdamas 1946 m. rugpjūčio 28 d. Ypatingojo pasitarimo buvo nuteistas 4 metams „už bendradarbiavimą su okupantais“. Buvo kaltinamas organizavęs baltaraiščių būrį, gavęs iš vokiečių valdžios pagyrimą už įmonės išsaugojimą, Prienuose suorganizuotame teatre statęs antitarybines pjeses („Momentas“ – lietuvių išvežimas į Sibirą; „Birželio 22“; „Motina ieško sūnaus“; „Gyvenimo pamoka“).

Pasak A. Sinkevičiaus, savo teiginius jis išdėstė viešai, interviu laikraštyje, jį įskundė buvęs „Raudonosios pašvaistės“ gamyklos direktoriaus pavaduotojas (leiskite šią pavardę nutylėti), kurį jis pats su kitais išvadavo iš kalėjimo. Tasai „kur reikia“ paskundė, kad vokiečių okupacijos metais A. Sinkevičius laisvai vaikščiojęs po kalėjimą. To ir pakakę. A. Sinkevičius skundiko veiksmus paaiškino taip: kaip nėra ribų žmogaus dėkingumui, taip nėra ribų ir niekšingumui¹⁸. Išties, iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti keista, kad sovietai susidorėjo su tokios biografijos žmogumi. Jis pats prisiminė, jog tardytojai lageriuose negalėję suprasti, už ką jis buvo nuteistas. Savo išgyvenimus A. Sinkevičius išdrįso papasakoti tik Sąjūdžio laikais, juos vėliau paskelbė ir dukterė Daina¹⁹. Atsiminimuose jis rašo: „Jau ir 1946 metai. Kadangi čia esu kaip „tardomas“, susirašinėti su Lietuva neleidžia. Dvasinis ir fizinis badas labai sekina, tačiau nutariau nepasiduoti. Toliau valau supuvusias barako grindis, o kai visi sumiega, pro grindyse žiojėjančius plyšius išlenda galybė žiurkių ir laksto būriais. Man šovė į galvą mintis – užmušti kurią ir išsivirti. Naktį kelti triukšmo neišdrįsau, nes kaliniams miegas –

Vorkutoje
1947 m. vasario 16 d.

¹⁸ R. Greičius, Zdrastvujte tovarišė direktor, Sovetskaja Litva, 1989, balandžio 6, Nr. 81, p. 3.

¹⁹ A. Sinkevičiaus atsiminimai, perpasakoti dukters D. Andrikenės, „Vorkutos politinių kalinių atsiminimai“, Vilnius, 1998 (Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras).

išsigelbėjimas nuo bado. Man jų visų gaila, tad ryžausi medžioklei. Gavau iš senesnių kalinių gumos, pasidariau laidynę ir, kaliniams išėjus į darbus, atsiguliau ant gultų. Karo mokykloje buvau pirmas šaulys tarp kariūnų, turėčiau pataikyti. Pagaliau išlenda žiurkė, kažką tupėdama kramto. Nusitaikau ir paleidžiu iš laidyklės akmenį. Žiurkė persiverčia. Aš ją nulupu, išdarau, išplaunu ir verdu. Kvapas gan bjaurus. Kai iš darbų grįžta kaliniai, vaišinu šiaurės triušiu, ir jie giria švelnią mėsą. Po kiek laiko, valgydamas „triušieną“, aš atgaunu jėgas“. Vorkutoje A. Sinkevičius skaldė akmenis, dirbo virėju, o galiausiai pasisėkė – buvo paskirtas ambulatorijos vedėju, mat buvo kažkiek medicinos žinių gavęs²⁰. Tremtį jis taip apibendrino: „O galėjau ir nebegrižti [...] lageryje mus laikė pusbadžiu, ligos vertė iš kojų vyrus ir stipresnius už mane“²¹.

1948 m. gruodžio 31 d. A. Sinkevičius iš lagerių buvo paleistas. Grįžęs į Lietuvą pas šeimą jis vėl pradėjo dirbti pagal specialybę alaus pramonėje vyr. inžinieriumi. LTSR Aukščiausiojo Teismo buvo reabilituotas tik 1966 m. sausio 11 d. jau dirbdamas Stakliškių midaus gamyklos direktoriumi. Jam buvo iš dalies atlyginta už neteisėtai kalėtą laiką, tremtyje praleisti metai įrašyti į bendrą darbo stažą²².

„Lietuviško midaus“ gimimas (iki 1959 m.) . . .

Kada A. Sinkevičiui atėjo į galvą mintis pradėti gaminti lietuvišką midų? Apie tai ne kartą jo klausė žurnalistai, tačiau ir jis pats negalėjo tiksliai į šį klausimą atsakyti. Žurnalistas Vytautas Vaitkus perduoda tokį A. Sinkevičiaus atsakymą:

„Kada gimė [A. Sinkevičiui – A. R.] mintis sukurti lietuvišką midų, apie kurį daug buvo skaitęs ir girdėjęs senovės lietuvių legendose, sunku nustatyti. Gal tolimoje Vorkutoje, kur kiekvieną dieną, valandą nenustojo galvojęs apie savo gimtinę, brolius ir seseris, Trakų, Aukštadvario apylinkes [...] O gal vėliau, kai grįžo į namus ir vėl kibo į darbą alaus gamykloje. Bet

²⁰ R. Greičius, Zdrastvujte tovarišč direktor, Sovetskaja Litva, 1989, balandžio 6, Nr. 81, p. 3.

²¹ Vyt. Vaitkus, Metai kaip lietuviškas midus, Kooperatininkas, 1988, Nr. 9, p. 22.

²² A. Sinkevičiaus 1972-03-21 raštas LTSR saugumo komitetui dėl pažymos apie arešto laiką išdavimo, SMGA.

kuriuo atveju senovės lietuvių gėrimas ir išlikę apie jį pasakojimai nepaliko jo ramybėje. Jam norėjosi atkurti jo receptą, kurio pagrindu senovėje midus buvo gaminamas iš laukinių bičių medaus ir įvairių žolelių. Norėjosi sukurti natūralų, nespirtuotą gėrimą, kuriuo galima būtų pavaišinti svečią, pažymėti šventės dieną, pagaminti tokį, kokio niekur kitur, išskyrus Lietuvoje, negausi“²³. Su lietuviško midaus tėvu artimai bendravęs žurnalistas Juozas Šiupšinskas rašo: „A. Sinkevičius jau seniai puoselėjo sumanymą įdiegti plačion gamybon lietuvišką midų. Prieš karą nežymiu mastu Lietuvoje jį gamino Šachovo alaus darykla Prienuose, kuri per karą sudegė. Žinodamas midaus technologiją, A. Sinkevičius pradėjo šia linkme dirbti nuo 1956 metų. Pirmuosius midaus pavyzdžius jis paruošė dirbdamas Klaipėdos „Švyturio“ alaus darykloje“²⁴. Dar kitas autorius pasakoja, kad „Aleksandras Sinkevičius pradėjo rinkti senuosiuose raštuose duomenis apie midaus gamybą, užrašinėti prieš karą Prienuose midų gaminusių žmonių atsiminimus, ieškoti išlikusių technologinių aprašymų. Ir, žinoma, eksperimentuoti“²⁵.

Matyt, visi jie teisūs. Vis dėlto galima teigti, kad pirmasis postūmis susidomėti midaus gamyba buvo aludario profesija ir konkretus darbas Antrojo pasaulinio karo metais Prienuose dar veikusioje Goldbergo alaus darykloje. Plačiau nekalbant apie šią prieškarinę Lietuvoje gerai žinomą alaus daryklą, pakaks tik pasakyti, jog joje buvo gaminamas midus. Remdamasi gamykloje dirbusių žmonių prisiminimais savo publikacijoje kraštotyrininkė I. Marcinkevičienė nurodo, kad joje darė „bent 3–4 rūšių midų, saldų, rūgštų ir kitokį. Medus tiko tik natūralus. Buvo parsikviestas meistras iš Vokietijos [...]. Midų brandino 5 metus. Trijų ketvirčių butelis kainavo 8 litus. Eksportavo į užsienį, daugiausia į Palestiną“²⁶. Apie Beni Šakovo nuosavybėje buvusį bravorą rašė ir pats A. Sinkevičius. Pasak jo, midaus darykloje buvo pagaminama apie 2000 litrų per metus. Per karą gaminti nustota, po karo gamyba nebeatnaujinta²⁷. Jis nurodė, kad gaminamo midaus stiprumas buvo 6–10 laipsnių, o pavadinimai tokie: „Kunigaikščių“, „Karingasis“, „Vienuolių“, „Vaidilučių“. A. Sinkevičius sako, kad „laikė karo

²³ Vyt. Vaitkus, Metai kaip lietuviškas midus, Kooperatininkas, 1988, Nr. 9, p. 22-23.

²⁴ J. Šiupšinskas, Stakliškių midus, Mūsų sodai, 1964, gegužė, Nr. 5, p. 2.

²⁵ Z. Mikalauskas, Stakliškių midus, Laisvė, 1983, lapkričio 25, p. 5.

²⁶ I. Marcinkevičienė, Prienų alaus bravoras, Naujas gyvenimas, 1989, spalio 21.

²⁷ V. Milius, A. Sinkevičius, Midus, Tarybų Lietuvos enciklopedija, Vilnius, 1987, t. 3, p. 70.

1943 m. vokiečiai senąjį midų išbaigė, o naujo niekas negamino²⁸. Darbas šioje midų gaminusioje alaus darykloje, pokalbiai su jos darbininkais, o gal net ir joje pagaminto midaus teko paragauti, turėjo būti ištis svarbios aplinkybės, paskatinusios A. Sinkevičių susidomėti midaus gamyba. Ne veltui tarp pirmųjų A. Sinkevičiaus pagamintų ir degustacijai pateiktų midų buvo ir „Kunigaikščių“ midus.

Tai, kas čia parašyta, tikrai nereiškia, kad A. Sinkevičius panaudojo kokius B. Šakovo midaus gamybos receptus. Jokiu būdu. Buvo svarbu žinoti, kad midų tikrai galima gaminti, kad tai gali būti puikus ir populiarus gėrimas. Žinome, jog tą patį midų, tik nežinia kieno gamintą, mėgo paskanauti ir prezidentas A. Smetona. Svarbu suvokti, jog lietuviško midaus gamyba neat-sirado visiškai tuščioje vietoje. Būtų klaidinga teigti, o taip dažnai daroma, kad A. Sinkevičius tiesiog „permetė tiltą“ į XVIII a. pab., kai midaus gamyba dar buvo puikiai žinoma. Tenka pripažinti, kad prie tokios nuomonės paplitimo prisidėjo ir pats lietuviško midaus kūrėjas – jis ne kartą teigė, kad „midus buvo visai išnykęs Lietuvoje“²⁹. Šiaip sprendžiant iš A. Sinkevičiaus tekstų, jis pats neblogai žinojo svarbiausius lietuviško midaus istorijos aspektus. Štai kaip humoristiškai viename tekste jis aprašė midaus pradžią: „Kas buvo pirmasis midaus autorius – nežinoma. Būta gudruolio, kuris ištirpinęs medų vandenyje raugino ir gavo alkoholinį gėrimą, o išgėręs pajuto save kitokį, kaip paprastai. Tai pirmas alkoholinis gėrimas Lietuvoje, kurį gamino liaudyje, bet daugiausia prie pilių“. Jis taikliai pažymėjo, kad „tada mielių niekas nežinojo ir gamino be fermentacijos, kaip kas sugebėjo. O be mielių negalėdavo pasiekti didesnio stiprumo, alkoholį gaudavo ilgu išlaikymu talpose – statinėse, kurios buvo daromos daugiausiai iš ažuolo, apkaltos mediniais lankais. Statines panerdavo į vandenį, retais atvejais statines su midumi užkasdavo žemėje ir laikydavo dešimtmečiais. Tokiu būdu gaudavo nematomą alkoholį, koks išeidavo. Standartų niekas nenustatinėjo“. A. Sinkevičius turėjo duomenų ir apie lenkišką midų³⁰, pokaryje patvirtintus jo gamybos standartus.

²⁸ A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA; V. Milius, A. Sinkevičius, Midus, Tarybų Lietuvos enciklopedija, Vilnius, 1987, t. 3, p. 70.
²⁹ Pvz., A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA.
³⁰ Pvz., A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA.

Mažeikiuose, Klaipėdoje, Kaune, Vilniuje, Kretingoje...

Grįžęs iš tremties A. Sinkevičius nuo 1949 m. sausio 23 d. pradėjo dirbti pagal specialybę, tačiau ne Kaune, o Mažeikių alaus darykloje „Lokys“ („Kibirktis“). Ėjo vyr. inžinieriaus pareigas. Mažeikiuose dirbo apie septynerius metus, iki 1956 m. birželio mėn. Čia, baigusi Kauno politechnikos institutą, 1953 m. buvo paskirta dirbti laboratorijos vedėja Aldona Butkevičiūtė (dukters Dainos Elenos motina). Po metų, Maisto pramonės ministerijos perkelta dirbti į Vilniaus likerijų ir degtinės gamyklos laboratoriją chemike inžiniere, kur po darbo, paslapčia nuo bendradarbių, pradėjo daryti pirmąsias A. Sinkevičiaus kuriamo midaus mėginių analizes.

Jau 1953 m. kovo 5 d. Kaune įvykusiame Maisto pramonės ministerijos alaus specialistų suvažiavime A. Sinkevičius išklė idėją gaminti lietuvišką midų, tačiau pritarimo nesulaukė³¹. Jis rašė negavęs pritarimo ir iš tresto vyr. inžinieriaus³². Vadinas, midaus gamybos idėjos jau tuomet buvo A. Sinkevičiaus galvoje. Tačiau kol kas tik galvoje ir pasiūlymo lygmeniu – be konkrečių receptūrų, bandymų ar juo labiau technologijų.

Pirmus konkrečius žingsnius šia kryptimi A. Sinkevičius padarė jau perkeltas dirbti į Klaipėdos alaus fabriką „Švyturys“, kur nuo 1956 m. rugpjūčio 6 d. ėjo gamybos technologo pareigas. Čia gavo patalpas laboratorijai ir „būtent čia gimė, tiksliau tariant – atgimė lietuviškas midus. Tai įvyko 1956 metais...“³³. Tačiau, pasak A. Sinkevičiaus dukters Dalios Marijos Valentinavičienės, patį pirmąjį midų jis pagamino namų sąlygomis, kai visa šeima gyveno Klaipėdoje. Tą patį teigė ir pats A. Sinkevičius, nurodydamas, kad midų jis pradėjęs gaminti 1956 m. gruodžio 24 d. namų būdu ir pasiūlęs Maisto pramonės ministerijai gaminti natūralų lietuvišką midų. Atsakymas, kurį pasirašė tuometinis ministro pavaduotojas J. Šipyła, buvo teigiamas. Tuomet A. Sinkevičius parašė 10 gėrimų receptūras ir išsiuntė. Nesulaukęs atsakymo parašė raštą Planavimo komisijos pirmininko pavaduotojui K. Pivoriūnui. 1957 m. lapkričio 5 d. A. Sinkevičius vėl kreipėsi į Liaudies ūkio tarybos Maisto pramonės valdybos viršininką J. Šipylą dėl

³¹ Gamyklos kronika, SMGA.

³² Pvz., A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA.

³³ A. Valaitis, Vėl putoja bočių midus..., Kooperatininkas, 1962, kovo 22, Nr. 12, p. 4.

paramos pradėdant gaminti lietuvišką midų. Šį kartą buvo įpareigotas alaus daryklos direktorius B. Uldukis visapusiškai remti midaus gamybą, paimti 10 kg medaus iš Kauno degtinės gamyklos „Stumbras“ ir pradėti gamybą. Pasak A. Sinkevičiaus, gamykloje apsilankęs Klaipėdos miesto LKP pirmasis sekretorius A. Kairelis jam pasakęs: „pagamink mūsų nacionalinį gėrimą – lietuviai turės kuo didžiuotis“.

Čia verta pabrėžti jau minėtą aplinkybę – lietuviškas midus daugeliui lietuvių, taip pat ir sovietinėje valdžioje buvusiųjų, asociavosi su tautišku, legendinėmis spalvomis nuspalvinta pagoniška bei karžygiška XIII–XIV a. lietuvių tautos istorija. Nuo jos niekur nebuvo galima pabėgti. Midus laikytas vos ne prigimtinio nacionalinio gėrimu, kuriuo lietuviai gali didžiuotis. O tautinio pasididžiavimo jausmas gali būti didelis motyvas. Galiausiai nereikia pamiršti, jog sovietinė valdžia į grynai etnografinius lietuvių kultūros, jos istorijos aspektus, kurie ne jungė su likusiąja Europa, o, atvirkščiai, skyrė, žiūrėjo gana teigiamai. Jai tai atrodė mažesnis pavojus, nei kokių bendrųjų civilizacijos vertybių akcentavimas. Tačiau ideologai apsiriko – būtent senoji lietuvių tautos istorija bei kultūra, pagaliau ir tas pats lietuviškas midus buvo svarbūs atgimimo laikotarpiu, jie formavo lietuvių istorinę sąmonę, jais buvo grindžiamos galimybės atkurti nepriklausomą valstybę.

Tačiau grįžkime prie lietuviško midaus ištakų. Gavęs teigiamą J. Šipylės raštą A. Sinkevičius už savo pinigų nusipirko papildomai dar 60 kg medaus ir pagamino kelias rūšis midaus. Tuometinei naujienų agentūrai ELTA išspausdinus žinutę apie lietuviško midaus gamybą, verslo dvasios, matyt, nestokojusi Lietkoopsajungos valdyba atsiuntė atstovus su pasiūlymu A. Sinkevičiui pereiti dirbti į Lietkoopsajungos sistemą³⁴. Jis sutiko. Jau 1958 m. vasario 13 d. Kauno pramkombine buvo patvirtintas technologo midaus gamybai etatas³⁵, o kovo 27 d. Lietkoopsajungos potvarkiu A. Sinkevičius paskirtas Kauno pramkombinato vaisvandenių cecho technologu. Gegužės 6 d. paties prašymu A. Sinkevičius buvo atleistas iš užimamų pareigų „Švyturyje“ ir jau gegužės 7 d. oficialiai priimtas dirbti Kauno pramkombine³⁶. Dar prieš tai Palangoje, „Žuvėdroje“, dalyvaujant pačiam A. Sinkevičiui,

³⁴ A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA; Gamyklos kronika, SMGA.

³⁵ LTSR Respublikinės Vartotojų Kooperatyvų Sąjungos potvarkiu Nr. DA-47. Gamyklos kronika, SMGA.

³⁶ A. Sinkevičiaus darbo knygelė, SMGA.

Lietkoopsajungos valdybos pirmininkui P. Murauskui ir kitiems asmenims, įvyko pirmoji neoficiali degustacija. Gėrimai patiko. Kiek vėliau A. Sinkevičiaus laboratoriniu būdu pagamintus midų „Naujiena“, „Kurortinis“ ir „Danguolės rožės“ pavyzdžius 1958 m. kovo 14 d. Vilniuje degustavo Lietkoopsajungos valdybos komisija, vadovaujama J. Kvietkaus. Komisija padarė išvadą, kad šie midaus pavyzdžiai skoniu ir aromatu išsiskiria iš kitų gaminamų gėrimų ir kad lietuvišką midų tikslinga gaminti pramoniniu būdu. 1958 m. balandžio 17 d. A. Sinkevičiaus jau buvo sukurtos šios midaus rūšys: „Žemaičių“, „Aukštaičių“, „Dzūkų“, „Bočių“, „Vilniaus“, „Liaudies“, vaisinių – „Agrastų“, „Mėlynių“, greito vartojimo – „Danguolės rožių“ midaus receptūros. Laboratoriniu būdu brandintos kelios kitos midaus rūšys³⁷. 1958 m. balandžio 28 d. Kauno pramkombine A. Sinkevičius jau pateikė „Bočių“, „Pilies“ ir „Kurortinio“ midaus receptūras bei būsimų etikečių aprašymus³⁸. Pirmoji oficiali midaus degustacija įvyko 1958 m. pavasarį Vilniuje, LUT Maisto pramonės ir Lietkoopsajungos valdybose. Autorius pateikė 12 pavyzdžių, iš kurių komisija gerai įvertino ir buvo rekomenduota gamybai „Dainava“, „Bočių“, „Nektaras“, „Rambynas“, „Pilėnai“ ir kt.³⁹

Tačiau Kaune nepavyko įrengti patalpų midaus gamybai. 1979 m. jis prisiminė, kad „norėta gaminti Kaune, Palangoje prie „Žuvėdros“, bet niekur patalpų nebuvo“⁴⁰, 1958 m. rugpjūčio 5 d. Lietkoopsajungos potvarkiu technologo midaus gamybai etatas Kauno pramkombine buvo panaikintas. Midaus gamyba perkelta į Vilniaus pramkombinatą, kur įsteigtas technologo midaus gamybai etatas. Nuo 1958 m. rugsėjo 1 d. A. Sinkevičius buvo perkeltas į šias pareigas. Buvo suremontuotos midaus gamybai skirtos patalpos M. Melnikaitės g. 13, skirtos 2 tonos medaus, prasidėjo paruošiamieji midaus gamybos darbai. 1958 m. lapkričio 6 d. radijus pranešė, jog A. Sinkevičiaus iniciatyva Lietkoopsajunga Vilniuje organizavo eksperimentinį cechą, kuris gamina lietuvišką midų. Kai jau atrodė, kad visos problemos yra praeityje, pasak A. Sinkevičiaus, iš alaus daryklos „Taurus“ atleistas ir į Lietkoopsajungą Vilniaus pramkombinato gamybos

³⁷ A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA; Gamyklos kronika, SMGA.

³⁸ Gamyklos kronika, SMGA.

³⁹ J. Šiupšinskas, Stakliškių midus, Mūsų sodai, 1964, gegužė, Nr. 5, p. 2.

⁴⁰ A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA.

viršininku priimtas valdinininkas – jo pavardę irgi nutylėkime – nuo 1958 m. gruodžio 14 d. pradėtus midaus gamybos darbus nutraukė. A. Sinkevičius nuo gruodžio 23 d. jo paties prašymu buvo atleistas iš užimamų pareigų. Įskaudintas jis radikaliai pakeitė savo darbo sritį – 1959 m. sausio 2 d. buvo priimtas dirbti Kretingos statybos valdybos viršininku.

Taigi nedaug trūko, kad lietuviško midaus gamybos epopėja būtų pasibaigusi taip ir neprasidėjusi... Būsimasis pramoninės midaus gamybos kūrėjas galėjo tapti, matyt, puikiu statybininku. Laimė, kad šioje jam svetimoje darbovietėje A. Sinkevičius ilgai neužsibuvo – pačiam prašant jau 1959 m. balandžio 14 d. buvo atleistas iš užimamų pareigų. Nuo birželio 4 d. pradėjo dirbti vyr. meistru „Sirijaus“ gamykloje, iš kurios savo paties prašymu irgi buvo atleistas birželio 25 d. Skaudi patirtis A. Sinkevičiui parodė, kad didžiosiose alaus ar degtinės daryklose pradėti midaus gamybą buvo beveik neįmanoma – niekas nenorėjo išleisti šio savotiško „Trojos arklio“, kuris galėjo išstumti alų ar degtinę, o jo kūrėjas laimėti prieš bet kokį alų ar direktorių. Liko tik viena galimybė – kadangi visiškai tuščioje vietoje pradėti midaus gamybos buvo neįmanoma, reikėjo surasti kokią nors mažą gamyklėlę, kurią pertvarkyti midaus gamybai būtų neskausminga. Lietuvoje tuo metu⁴¹ buvo tik viena alaus darykla – „Gintaras“ Stakliškėse. Kito pasirinkimo nebuvo – arba į Stakliškes, arba niekur.

Stakliškės: lietuviško midaus tarnyboje . . .

Lietuviško midaus Stakliškių alaus darykloje „Gintaras“ pradžia (1959–1964 m.)

Įvykiai rutuliojosi gan greitai – 1959 m. rugpjūčio 24 d. Lietkoopsąjungos valdybos pirmininko P. Murausko įsakymu nuo rugsėjo 3 d. A. Sinkevičius buvo paskirtas Lietkoopsąjungos Stakliškių alaus daryklos „Gintaras“ „technikinio vedėjo pareigoms“⁴². Ir tai buvo padaryta bene aukščiausiai valdžiai

⁴¹ Stakliškių „Gintaro“ alaus daryklos direktoriaus V. Lakicko, technikinio vedėjo A. Sinkevičiaus 1959-09-22 raštas Lietkoopsąjungos gamybos skyriaus viršininkui Žaliukui, SMGA.

⁴² Lietkoopsąjungos valdybos pirmininko P. Murausko 1959-08-24 raštas Nr. 279 (nuorašas), SMGA.

užtarus. Jau kitą dieną jis buvo komandiruotas į Vilnių „žaliavų pirkimo reikalais“⁴³. Pirmoji lietuviško midaus pramoninė partija buvo pagaminta 1959 m. rugsėjo 8 d., senajame virimo skyriuje, buvo išvirta 800 litrų misos lietuviškam midui „Dainava“⁴⁴. Tai simbolinė lietuviško midaus pramoninės gamybos Lietuvoje XX a. antrojoje pusėje pradžia. Tačiau tik pradžia. Gruodžio 17 d. A. Sinkevičius rašė Lietkoopsąjungos valdybos pirmininkui P. Murauskui: „Aną kartą, drg. Pirmininke, sakėte man, kad reikia gaminti „Lietuvišką midų“. Aš pilnai pasiruošęs. Prašau duoti parądymą gamybos skyriui, kad kuo skubiau parūpintų medaus, ir reikia gaminti, kad spėtume išleisti rinkon Tarybų Lietuvos XX-mečiui. Dėl midaus gamybos yra pasišovusios ir kitos organizacijos ir kviečia mane padėti. Dėl to noriu painformuoti tamstą drg. Pirmininką, kad mes, kooperatininkai, ir toliau būtumėm pirmisiais šio nacionalinio ir kilmingo gėrimo pradininkais“⁴⁵.

Galčiausiai 1959 m. gruodžio 22 d. Lietkoopsąjungos valdybos nutarimu gamyklai oficialiai buvo nurodyta gaminti midų. Savo ruožtu direktorius Vytautas Lakickas, vadovavęs įmonei nuo 1958 m. kovo 21 d., pavedė techniniam vedėjui aludariui A. Sinkevičiui „pradėti šio gėrimo gamybą ir jai vadovauti“. Jis turėjo parengti technologines sąlygas ir receptūrą, visa tai patvirtinti atitinkamose žinybose, pasirūpinti žaliavomis ir patalpomis, instrukuoti darbininkus ir pan. A. Sinkevičius privalėjo prisiimti ir materialinę atsakomybę, susijusią su midaus gamyba ir realizacija, atsakyti už jo kokybę ir kiekybę. Kitaip tariant, midaus gamyba turėjo būti tik A. Sinkevičiaus rūpestis. Išties jam teko rūpintis viskuo – pradedant medumi, midaus talpomis ir baigiant etikečių užsakymu. A. Sinkevičiui per didelius vargus pavyko įrengti šokių tokį midaus gamybos cechą, kuris oficialiai pradėjo dirbti 1960 m. balandžio 12 d. Pasak A. Sinkevičiaus, „midaus gamyba nedideliais kiekiais vykdoma konvejeriais“⁴⁷.

⁴³ A. Sinkevičiaus darbo knygelė, SMGA; A. Sinkevičiaus asmens byla, saugota: LCVA, Lietuvos vartotojų kooperatyvų sąjunga. Centro sąjunga, ap. 3, b. 2435; 1959-08-24 Lietuvos respublikinės vartotojų kooperatyvų sąjungos valdybos patvarkymas Nr. 279, SMGA; Stakliškių alaus daryklos „Gintaras“ direktoriaus įsakymų knyga (1958-01-03–1959-09-04), SMGA.

⁴⁴ Vyt. Vaitkus, *Metai kaip lietuviškas midus*, Kooperatininkas, 1988, Nr. 9, p. 23.

⁴⁵ A. Sinkevičiaus 1959-12-17 raštas Lietkoopsąjungos valdybos pirmininkui P. Murauskui, SMGA.

⁴⁶ Stakliškių alaus daryklos „Gintaras“ direktoriaus įsakymų knyga (1959-09-05–1960-12-31), l. 18, SMGA.

⁴⁷ A. Sinkevičiaus 1960-04-22 raštas Lietkoopsąjungos valdybos pirmininkui P. Murauskui, SMGA.

Eilės Nr.	Pavadinimas	Midaus tipas	Alkoholio kiekis (laipsn.)	Išlaikymas	Įvertinimas	A. Sinkevičiaus pastaba
1.	„Bočių“	tikrasis midus	5	5 mėn.	gerai	senovės
2.	„Bočių“ („Kuninigaikščių“)	tikrasis midus	10	5 mėn.	gerai	kaip prieš karą gamino Prienuose
3.	„Liaudies“ („Dainavos“)	tikrasis midus	10	5 mėn.	gerai	-
4.	„Vilniaus“	tikrasis midus	16	3 m.	lab. gerai	-
5.	„Kurortinis“	tikrasis midus	15	4 m.	gerai	-
6.	„Džukų“	medaus vynas	20	9 mėn.	patenk.	-
7.	„Pilėnai“	medaus likeris	19	9 mėn.	patenk.	-
8.	„Taika“	medaus konjakas	28	9 mėn.	patenk.	-
9.	„Draugystė“	medaus romas	20	9 mėn.	gerai	-
10.	„Valio“	medaus šampanas	-	-	-	dėl laiko stokos liko nedegustuotas
11.	Nektaras	medaus punšas	16		lab. gerai	tinka gerti vienas, su gazuotu vandeniu, pupelių kava ir arbata

Midaus rūšių lentelė.

1960 m. gegužės 18 d. Lietuopsąjungoje įvyko A. Sinkevičiaus sukurtų gėrimų rūšių oficiali degustacija. Komisiją sudarė 19 asmenų. Jos metu buvo degustuota 11 midaus rūšių (žr. lentelę).

Kadangi nebuvo midaus degustavimo taisyklių, tad buvo remiamasi 1954 m. liepos 7 d. patvirtintomis šampano, konjako ir vynų degustavimo taisyklėmis⁴⁸. Degustavimui taip pat buvo pateiktas alus „Lietuviškas alutis“⁴⁹, nealkoholiniai gėrimai – „Palangos gėrimas“, „Lietuviškas limonadas“.

⁴⁸ Lietuviško midaus I-osios oficialios degustacijos, įvykusios 1960 m. gegužės mėn. 18 d. Vilniuje, Lietuopsąjungoje, protokolas Nr. 1, SMGA (kopija).

⁴⁹ „Lietuviško alaus“ receptūrą A. Sinkevičius sukūrė dar 1954 m. dirbdamas Mažeikių alaus darykloje „Kibirkštis“. 1954-04-09 rašte Alaus ir nealkoholinių gėrimų pramonės tresto viršininkui jis rašė: „Iš praktikos man žinoma, kad „Lietuviškas“ alus liaudyje bus populiarus ir visiškai atstos kitas tamsaus alaus rūšis“, SMGA. 1957-05-25 jis parengė ir technines sąlygas tamsiam „Lietuviškam alui“, SMGA. 1960-03-23 jau dirbdamas Stakliškėse A. Sinkevičius pateikė technines sąlygas alui ir kitu pavadinimu „Dainavos alus“, SMGA.

Po degustacijos į prekybą buvo išleista 1200 butelių (po 0,5 litro) „Dainavos“ midaus (toks pavadinimas įsitvirtino vietoj primityvaus pradinio „Liaudies“ midaus pavadinimo). 1960 m. Stakliškių alaus gamykloje „Gintaras“ jau buvo pagaminta neplanuoto „Lietuviško midaus“ 1105 l (alaus – atitinkamai 160 792 l, vaisvandenių – 17 530 l), kurio bendroji ir prekinė vertė apskaičiuota 16 142 rb. Ataskaitoje nurodyta, kad jis buvo realizuotas – didmeninė kaina 28 730 rb, pritaikius 11 proc. prekybinę nuolaidą pirkėjui (3160 rb) ir atėmus 32,25 proc. prekybinės apyvartos mokestį (8246 rb), pardavimo kainą „įmonės naudai“ sudarė 17 324 rb, gryno pelno – 9 900 rb (už 232 307 rb, už vaisvandenius – 12 500 rb)⁵⁰. Prie midaus gamybos kol kas dirbo tik vienas darbininkas⁵¹. 1961 m. midaus gamyba jau įtraukta į planą, numatyta pagaminti jau 30 000 litrų. Planas įvykdytas 79,5⁵² proc. Tais pat metais buvo realizuota 20 000 butelių „Dainavos“ midaus. Pradėtas gaminti „Bočių“ midus⁵³. Apyskaitose gamykla jau apibūdinama kaip „viena įmonė, vienoje vietoje. Atskirų cechų bei skyrių nėra. Gaminamas alus, vaisvandeniai ir midus. Be to, vietoje dar gaminama įmonei reikalinga tara, t. y. kubilai alaus fermentacijai ir iš dalies alaus transportinės statinės“⁵⁴. 1962 m. „Gintare“ buvo planuota pagaminti: 800 000 l alaus („Žigulinis“, „Ukrainietiškas“, „Dainava“), 120 000 l vaisvandenių (obuolių, spanguolių, vyšnių ir mandarinų gėrimų) ir 50 000 l midaus „Dainava“⁵⁵. 1963 m. sausio 1 d. nebaigtos gamybos „Dainavos“ midaus buvo 15 052 l (už 13 396 rb), „Bočių“ midaus – 13 869 l (už 26 519 rb)⁵⁶. 1963 m. planuota midaus pagaminti 40 000 l: „Dainavos“ midaus pagaminti 35 000 l, „Bočių“ – 5 000 l⁵⁷. Midaus gamybos planas buvo įvykdytas 114,12 proc. – jo pagaminta 45 651 l Gauta pelno 10 045 rb, t. y. 132,17 proc.

Nebaigtoje gamyboje 1964 m. sausio 1 d. buvo 49 284 l „midaus“, 14 997 l „midučio“⁵⁸. Matyt, 1958 m. liepos mėn. apsilankymas Lvovo alaus darykloje ir susipažinimas su gėrimo „Midutis (Medok)“ technologiniu gamybos procesu ir 1962 m. gegužės ir birželio mėn. įvykusios komandiruotės į

⁵⁰ Kauno apskrities archyvas (toliau – KAA), f. 1069, ap. 1, b. 63, l. 43, l. 42.

⁵¹ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 54, l. 177.

⁵² KAA, f. 1069, ap. 1, b. 61, l. 2; b. 63, l. 7.

⁵³ A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA.

⁵⁴ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 63, l. 43.

⁵⁵ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 69, l. 1; b. 70, l. 1-2.

⁵⁶ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 69, l. 1; b. 72, l. 28.

⁵⁷ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 78, l. 2.

⁵⁸ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 81, l. 1, 13, 19; b. 79.

Rumuniją ir Bulgariją (jos tikslas – „susipažinti su įvairių gėrimų gamyba“) davė akstiną bandyti gaminti „ukrainietišką midų“. Tad jau 1964 m. midaus gamybos planuose, be „Dainavos“, „Bočių“ ir „Trakų“ (pradėtas gaminti 1962 m.) midų, atsirado „Midutis ukrainietiškas“, gamintas iš medaus, cukraus, apynių⁵⁹.

Iš 1962 ir 1963 m. dokumentų galime patirti, kokios medžiagos buvo naudojamos pirmųjų lietuviškų midų gamybai. Taigi „Dainavos“ midui padaryti buvo naudota: medus, cukrus, apyniai, liepžiedžiai, citrinos rūgštis, mielės; „Bočių“ midui – vietoj liepžiedžių kadagių uogos. Cukrus, atrodo, nenaudotas. Apyskaitoje taip pat įtrauktos kitos gamybinės išlaidos – kamščiai, etiketės, lakas ir kt.⁶⁰

Kaip matėme, pradėti midaus gamybą A. Sinkevičius iš pradžių planavo maisto pramonėje, kuruojamoje Liaudies ūkio tarybos⁶¹. Kitaip ir būti negalėjo, nes, pavyzdžiui, Klaipėdos alaus darykla „Švyturys“, kur jis tuomet dirbo, priklausė šiai sistemai. Tačiau pritarimo čia A. Sinkevičius negavo, vadovybei pateikti jo receptai buvo perduoti į Anykščių vyno gamyklą ir joje pradėta midaus gamyba. Tada A. Sinkevičius kreipėsi pagalbos į kitą – Lietkoopsąjungos sistemą, pagrindė ekonominę naudą iš būsimos midaus gamybos jai ir taip vykusiai pasinaudojo prieštaravimais tarp šių žinybų, taip pat ir vadovų asmeninėmis ambicijomis. Tai liudytų ir 1962 m. rugsėjo 8 d. A. Sinkevičiaus raštas Lietkoopsąjungos valdybos pirmininkui A. Jankauskui, kur informuoja apie rugsėjo 7 d. įvykusį Ekspertų tarybos posėdį, kuriame buvo vertinama lietuviškas midus, kiti gėrimai: „Buvau prašęs į šį posėdį pakviesti Jumi ir drg. Žaliuką, bet posėdyje dalyvavo tik drg. Blochas iš Lietkoopsąjungos“. Tai buvo svarbu, mat Tarybos pirmininkas – LTSR plano komisijos pirmininko pavaduotojas Dragelis posėdyje pareiškė, jog „visokia gamyba (išskyrus grybų marinavimą ir vaisių konservavimą) turi būti vienose rankose, t. y. Liaudies ūkio tarybos maisto pramonėje“. Šio

⁵⁹ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 88, l. 1-5; Lietkoopsąjungos gamybos skyriaus viršininko A. Trapulionio 1958-07-13 raštas Lvovo alaus daryklos direktoriui, SMGA; Lietkoopsąjungos nurodymas nuo 1961-12-01 Stakliškėse gaminti gėrimą „Midutis“ buvo pasirašytas dar 1961-11-20, Lietkoopsąjungos Gamybos, tiekimo ir transporto valdybos viršininko Legovo raštas, SMGA; A. Sinkevičiaus 1962-06-11 rašto Kijevo miesto alaus daryklos Nr. 1 direktoriui rašoma, kad „mūsų gamykla privalo pagaminti „Midutį“ (Medok), bet šios produkcijos gamybai mums trūksta kai kurių gamybinių duomenų, SMGA.

⁶⁰ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 69, l. 2; b. 78, l. 2-2v; 1962 08 13 A. Sinkevičiaus raštas, SMGA.

⁶¹ Plačiau apie ją žr.: J. Rudokas, Istorija, kuria galime didžiuliotis. Lietuvos liaudies ūkio taryba 1957–1965, Vilnius, 2002.

postulato realizavimas – įmonių iš Lietkoopsąjungos, vadinasi ir Stakliškių „Gintaro“ alaus daryklos, perdavimas ar tiesiog likvidavimas galėjo pražudyti A. Sinkevičiaus kūrinių ar atimti iš jo. Todėl Lietkoopsąjungos atstovas ir jis pats kategoriškai ginčijo tokį teiginį, pasirėmęs Maskvoje įvykusio Vartotojų Centro sąjungos suvažiavimo medžiaga, jog joje yra 46 000 įmonių, o tarp jų kelios alaus daryklos, parengti tipiniai projektai 20 alaus daryklų, ateityje numatoma steigti 200 alaus daryklų ir vaisvandenių gamyklų⁶².

Kaip matyti iš dokumentų, midaus gamybai didelį postūmį padarė 1956–1967 m. LTSR Minsitų Tarybos pirmininku buvęs Motiejus Šumauskas, aktyvus ir dalykiškas vadovas. Būtent po degustacijos LTSR Ministrų Taryboje 1960 m. jos pirmininkas įpareigojo Lietkoopsąjungą toliau gaminti midų. Būtent M. Šumausku rėmėsi ir A. Sinkevičius, ragindamas Lietkoopsąjungos valdybos pirmininką P. Murauską sudaryti geresnes sąlygas midaus gamybai. 1962 m. vasario mėn. jis rašė: „Kai buvome iškviesti aš su Jumi, drg. Pirmininke, LTSR Ministrų Tarybon dėl lietuviško midaus, Ministrų Tarybos pirmininkas drg. Šumauskas išgyrė tada Lietkoopsąjungos gaminamą midų ir žodiniai įpareigojo gaminti „Nektarą“ ir „Rambyną“ (vietoje degustacijoje vadinto „Taika“). Kai vieną gražią dieną užklaus drg. Šumauskas apie gamybą – ką atsakysime? Aš ne kartą sakiau Jums ir gamybos skyriui, kad reikia gaminti“⁶³.

A. Sinkevičiui teko rūpintis visais su midaus gamyba susijusiais klausimais. Štai 1962 m. sausio 4 d. jis komandiruojamas į Vilnių „midaus dokumentų sutvarkymo reikalui“, kovo 19–28 d. d. dalyvauja Talino ir Rygos visasąjunginėje alaus specialistų konferencijoje, kur taip pat aptariami midaus ir kiti klausimai. Savo ruožtu išvykdamas į komandiruotes V. Lakickas pavesdavo A. Sinkevičiui eiti jo pareigas. 1962 m. dokumentuose jis vadinamas ir midaus cecho vedėju⁶⁴. Įdomu, jog taip savotiškai pasikartoję XIX a.–XX a. pr. situacija, kai midus buvo gaminamas kai kuriose alaus daryklose.

„Gintaro“ alaus darykla tuomet atrodė, švelniai sakant, gan kukliai, su stambiais ir smulkiais trūkumais: daugeliui pastatų (nemažai jų buvo mediniai) reikėjo kapitalinio remonto, darbai buvo menkai mechanizuoti, trūko daugelio įrengimų. Vaisvandenių gamyba apskritai neatitiko technologinių reikalavimų. Štai kas pasakyta apie laboratoriją: „Laboratorijos, kaip tokios, nėra. Yra stalas su mažu skaičiumi įrengimų, kur yra bendrame techninio

⁶² KAA, f. 1069, ap. 1, b. 77, l. 2.

⁶³ A. Sinkevičiaus 1962-02-26 raštas, SMGA.

⁶⁴ Stakliškių alaus daryklos „Gintaras“ direktoriaus patvarkymų knyga (1962-01-03–1964-12-31), l. 1, 12 etc., SMGA.

vedėjo kabinete⁶⁵. Naujasis techniškas vedėjas Lietkoopsąjungos vadovybei tuoj pat iškelė gamyklos kapitalinio remonto ir rekonstrukcijos būtinybę: „Stakliškių alaus darykla „Gintaras“ yra vienintelė alaus darykla visoje Lietuvoje, o gal ir Tarybų Sąjungoje, priklausanti kooperacinei sistemai. O dėl to alaus darykla turėtų būti ne atsilikusiųjų tarpe, o pirmaujančių – pavyzdinė“⁶⁶. Šie darbai buvo pradėti, tačiau vyko ne tokiais tempais, kaip A. Sinkevičius norėjo. 1962 m. kovo 9 d. jis rašo Lietkoopsąjungos valdybai, prašydamas atsiųsti komisiją patikrinti atliktus ir atliekamus darbus, pažymi, kad reikalinga dokumentacija tolesnei rekonstrukcijai ir naujiems įrengimams. Pasak jo, būtina kuo greičiau įrengti šaldytuvus, garo katilą, midui išlaikyti aliumines talpas, įrengimus midui filtruoti ir pilstyti, visiškai įrengti laboratoriją. Jis pabrėžė, kad be minėtų įrengimų tolesnė midaus gamyba plačiu mastu neįmanoma. Taip pat prašė sudaryti sąlygas išvykti susipažinti su gamybos naujovėmis ir technika į kitas respublikas⁶⁷.

Reikia pasakyti, kad turėdamas tam tikrą žurnalisto išsilavinimą A. Sinkevičius puikiai suprato spausdinto žodžio svarbą sovietinėje visuomenėje ir vykusiai juo visuomet naudojosi, siekdamas apsiginti nuo įvairių tikrintojų, paspartinti jam svarbių sprendimų priėmimą, pavyzdžiui, dėl įmonės rekonstrukcijos ir pan. Jis taip pat gebėjo vykusiai pasiremti vadinamąja „Maskvos korta“, nes nepraleisdavo jokių svarbesnių suvažiavimų ar parodų Sovietų Sąjungos sostinėje. Gauti apdovanojimai, raštai ar tiesiog degustacijų metu įgytos simpatijos jam leisdavo dažnu atveju apsiginti nuo vietos biurokratų. Iš jo straipnių ir raštų taip pat aiškėja, kad buvo puikiai perpratęs ir gebėjo pasinaudoti trafaretine sovietine frazeologija. Štai reikalaujamas jam svarbių sprendimų neretai argumentuoja, kad nesuspėsiąs išleisti produkto vienam ar kitam Komunistų partijos suvažiavimui ar jubiliejui. Dar kitą raštą TSRS Vartotojų kooperacijos valdybai baigia šūkiu: „Visio čto lučšeje – čeloveku!“⁶⁸ Raštą Lietkoopsąjungos valdybai baigia tokiu, sakyčiau, ironišku pasakymu: „Visa, kas geriausia – žmogui“ – sako partijos obalsiai. Tad ir duokime!“⁶⁹

⁶⁵ Alaus daryklos „Gintaras“ 1959-09-15 priėmimo aktas, SMGA.

⁶⁶ Stakliškių „Gintaro“ alaus daryklos direktoriaus V. Lakicko, techniško vedėjo A. Sinkevičiaus 1959-09-22 raštas Lietkoopsąjungos gamybos skyriaus viršininkui Žaliukui (nuorašas), SMGA.

⁶⁷ A. Sinkevičiaus 1962-03-09 raštas Lietkoopsąjungos valdybai, SMGA.

⁶⁸ 1962-10-06 raštas, KAA, f. 1069, ap. 1, b. 77, l. 4.

⁶⁹ Stakliškių alaus daryklos gamybos vedėjo technologo A. Sinkevičiaus 1962-10-19 raštas Lietkoopsąjungos valdybai, SMGA.

A. Sinkevičius
laboratorijoje. 1988 m.

Lietkoopsąjungos Stakliškių gamykla „Lietuviškas midus“ (1965–1972 m.)

Nepaisant pirmųjų laimėjimų, didėjančios midaus gamybos (1964 m. parduota 100 000 butelių midaus), pagamintas „Vilniaus“ midus, o 1964 m. Visasąjunginėje Liaudies ūkio pasiekimų parodoje Maskvoje lietuviškas „Dainavos“ ir „Bočių“ midus buvo gerai įvertintas (midaus rūšių autorius A. Sinkevičius gavo sidabro medalį, daryklos brigadininkas S. Katukevičius – bronzos) jo perspektyvos „Gintaro“ alaus darykloje vis dar buvo neužtikrintos. Tai pirmiausia priklausė nuo to, kaip bus išspręsti anksčiau minėti Liaudies ūkio tarybos ir Lietkoopsąjungos prieštaravimai. Esminis sprendimas, atvėręs kelią midui, buvo 1964 m. balandžio 8 d. LTSR Ministrų Tarybos potvarkis Nr. 414, kuriuo Lietkoopsąjungos alaus darykloje „Gintaras“ nuo 1965 m. sausio 1 d. alaus gamyba buvo nutraukiama, o midaus ir vaisvandenių gamyba išplečiama. Taip pat buvo nutarta „sukoncentruoti midaus gamybą vartotojų kooperatyvų sąjungoje, nutraukus nuo 1965 m. jo gamybą Liaudies ūkio tarybos sistemoje“⁷⁰. 1964 m. gruodžio 3 d. Lietkoopsąjungos valdyba nutarė palikti Stakliškių alaus daryklą kaip savarankišką įmonę ir jos direktoriumi paskirti gamybos vedėją A. Sinkevičių⁷¹. 1965 m. kovo 18 d. Lietkoopsąjungos valdyba priėmė nutarimą „Dėl Lietkoopsąjungos Stakliškių midaus gamyklos nuostatų tvirtinimo“,

⁷⁰ Lietkoopsąjungos valdybos 1964-12-03 posėdžio protokolo Nr. 64 išrašas, SMGA; K. Vaištarienė, Midus, 1964 (mašinr., SMGA).

⁷¹ 1964 12 03 Lietkoopsąjungos valdybos posėdžio protokolo Nr. 64 išrašas, SMGA.

*Aleksandras
Sinkevičius
su laboratorijos dar-
buotojomis 1988 m.*

kuriuo 1963 m. balandžio 23 d. patvirtinti alaus daryklos „Gintaras“ nuostatai paskelbti nebegaliojančiais, pakeičiamas alaus daryklos „Gintaras“ pavadinimas ir ji vadinama „Lietkoopsajungos Stakliškių midaus gamykla“. Patvirtinami ir nauji nuostatai⁷². Šiais sprendimais buvo išsklaidytos visos abejonės dėl midaus gamybos ateities, ji sutelkta vienoje vietoje.

Minėtame nutarime, be abejo, turėta galvoje Anykščių vyno gamykla, kur midus buvo gamintas nuo 1960 m. Pastarasis, jau anksčiau minėtas faktas vertas išsamesnio aptarimo, nes jis tiesiogiai susijęs su A. Sinkevičiaus biografija. Jo ir etnologo Vacio Miliaus enciklopedijai rašytame straipsnyje apie midų tai nusakyta vienu sakiniu: „1960–1966 m. spirituotas midus buvo gaminamas Anykščių vyno gamykloje“. Dar 1964 m. išleistuose „Lietuvių etnografijos bruožuose“ rašoma, kad „pastaraisiais metais kelios midaus rūšys imtos gaminti Anykščių vyno gamykloje ir Stakliškių alaus darykloje“⁷³. Pasak A. Sinkevičiaus, „1960–1966 m. „Anykščių vinas“, gavęs per maisto pramonės ministeriją technologo A. Sinkevičiaus receptūras, bandė midų gaminti spirituojant ir išleido į rinką tokiais pavadinimais: „Midus“, „Anykščių šilelis“, „Lietuviškas midus“⁷⁴.

Alaus gamybos nutraukimas ir pačioje „Gintaro“ alaus darykloje nebuvo paprastas. Apie būsimąjį sprendimą žinojęs gamyklos kolektyvas su tuo susiju-

⁷² STMGA (lap. nenum.); P. Jankauskas, A. Kadžiulis, Midučio vargai, Tiesa, 1966, lapkričio 30, p. 3.

⁷³ Lietuvių etnografijos bruožai, Vilnius, 1964, p. 402-403.

⁷⁴ A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA.

šias problemas visuotiniame gamybiniame susirinkime svarstė jau 1964 m. kovo 3 d. Direktoriaus V. Lakicko nuomone, nuo gegužės 1 d. sustabdžius alaus gamybą, „susiję su alaus ir salyklo gamyba darbininkai turės būti atleisti iš darbo“. Jo nuomone, „sustabdžius alaus gamybą, vien su midaus gaminimu įmonė negalės išsiversti“. Tuo tarpu tuometinis gamybos vedėjas A. Sinkevičius išeitį matė didesnėje vaisvandenių gamyboje: „siekiant išpildyti midaus gamybos planą bus galima apdirbti miežių tik 50 tonų. Nesant darbo prie midaus gamybos, reikės gaminti daugiau vaisvandenių, kurių gamybą galima išplėsti“⁷⁵. Šios citatos parodo pačios gamyklos vadovybės prieštaravimus, apie kuriuos čia plačiau nekalbėsime. Apie juos žurnalistų lūpomis yra ne kartą užsiminęs ir pats A. Sinkevičius. Pakaks nurodyti, kad galiausiai tie prieštaravimai išsisprendė. Direktorius Kazys Vytautas Lakickas po 1964 m. liepos 2 d. pasiprašė atleidžiamas iš pareigų ir, išsikėlęs gyventi į Kauną, pradėjo dirbti „Ragučio“ alaus fabrike. Iki pensijos – 1983 m. dirbo tiekimo viršininku⁷⁶. Kaip jau minėta, nuo 1964 m. rugsėjo mėn. A. Sinkevičius tapo ir gamyklos direktoriumi⁷⁷. Didesnė vaisvandenių gamyba laukiamų rezultatų nedavė. Kai kurių vaisvandenių rūšių („Vasara“, „Vaisių“) savikaina pasirodė esanti per didelė ir 1964 m. gegužės 15 d. gamyklos „aktyvo“ pasitarime buvo nutartą jų gamybą nutraukti, gamybos vedėją A. Sinkevičių įpareigoti „parinkti vaisvandenių gamybai tokias asortimentų rūšis, kurios nebūtų nuostolingos“⁷⁸.

Dėsninga, kad buvo problemų ir su paties midaus, naujo ir technologiškai sudėtingesnio nei alus ar vaisvandeniai, produkto gamyba. Buvo sunku įvykdyti nustatytus planus, pavyzdžiui, 1964 m. gamybos planas įvykdytas 91 proc. Kadangi nebuvo atitinkamos gamybinės bazės ir laboratorijos, tad buvo nelengva užtikrinti pastovią midaus kokybę, ypač kai apie ją daugelis neturėjo bent kiek geresnio supratimo. Pavyzdžiui, Lietkoopsajungos valdybos nuomone, 1963 m. midaus gamyboje buvo patirti dideli nuostoliai, jie neanalizuojami ir jų nesiekiama sumažinti. Išties, gaminant „Bočių“ ar „Dainavos“ midų išėiga ir negalėjo būti bent kiek didesnė. Buvo priekaištaujama, kad neatliekamos žaliavų pusfabrikačių ir midaus laboratorinės analizės, ypač netiriamas cukraus ir alkoholio kiekis jo pus-

⁷⁵ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 87, l. 1.

⁷⁶ J. Palionis, Prienų krašto šviesuoliai, p. 404–405.

⁷⁷ A. Sinkevičiaus asmens byla, saugota: LCVA, Lietuvos vartotojų kooperatyvų sąjunga. Centro sąjunga, ap. 3, b. 2435.

⁷⁸ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 87, l. 3.

VII-ajame SSRS vartotojų kooperacijos suvažiavime 1966 m. Maskvoje.
A. Sinkevičius – antras iš dešinės

fabriakačiuose. Produkcija išleidžiama be kokybės pažymėjimų ir pan. Teigiama, kad analizę turinti atlikti laborantė neturi reikiamos kvalifikacijos. Buvo nutarta pasiųsti ją į Naujosios Vilnios vyno gamyklą, o nepavykus išmokyti deramai atlikti pareigas, perkelti į kitą darbą. Kol bus įrengta laboratorija, įpareigota medaus ir midaus pusfabrikačių pavyzdžius siųsti tirti į tą pačią gamyklą ar valstybinę laboratoriją⁷⁹. Analogiškai buvo pasisakyta ir dėl 1964 m. midaus gamybos būklės. Ta pati Lietkoopsajungos valdyba 1965 m. pradžioje teigė, kad „midaus produkcija buvo išleidžiama blogos kokybės. Laboratorija išrašydavo fiktyvius kokybės pažymėjimus [...] direktorius drg. Sinkevičius kokybės pažymėjimų netvirtino. Laboratorija dar nevisiškai įrengta ir neatlieka žaliavų ir pusfabrikačių analizės“. Už midaus apskaitos nesutvarkymą ir blogą midaus kokybę buvo nutarta A. Sinkevičių griežtai įspėti, o padėčiai nepasitaisius svarstyti jo tolesnio darbo klausimą.

⁷⁹ 1964-02-12 Lietkoopsajungos valdybos nutarimas Nr. 11, KAA, f. 1069, ap. 1, b. 78, l. 1-2.

Taip pat pareikalauta pateikti valdybai tvirtinti lietuviško balzamo gamybos dokumentaciją – receptūrą ir technines sąlygas⁸⁰. Tai buvo padaryta 1965 m. – gegužės 6 d. Lietkoopsajungos valdyba patvirtino „Lietuviško balzamo“ (nuo 1973 m. rugsėjo 12 d. – „Suktinis“) technologinius normatyvus⁸¹.

Tiesą sakant, įtarti A. Sinkevičių nesirūpinus gaminamo midaus kokybe būtų naivu. Juk dar prieš oficialiąją midaus degustaciją 1960 m. gegužės 22 d. Vilniuje miesto sanitarinės epideminės laboratorijos buvo prašyta padaryti „Bočių“ ir „Liaudies“ midaus analizę – nustatyti alkoholio, cukringumo, rūgštingumo, skonio, aromato, spalvos ir skaidrumo parametrus⁸². Nesigilinant į šias peripetijas reikia pasakyti, kad daugelis šių problemų buvo nulemtos ne tiek subjektyvių, kiek jau minėtų objektyvių priežasčių. Kaip jau sakyta, kukli alaus darykla didesnei ir kokybiškesnei midaus gamybai nebuvo pritaikyta. Laboratorijos darbuotoja Elvyra Šeškienė prisimena, kad ir įrengtoji buvusi nekokia: „kažkada mūsų laboratorija buvo sename mažame pastatėlyje, ten buvo šalta, dirbant grubo rankos, o pečiai įšildavo tik apie pietus“⁸³. A. Sinkevičiaus iniciatyva 1966 m. lapkričio 30 d. „Tiesos“ numeryje paskelbtame straipsnyje buvo aprašytos itin blogos sąlygos, kuriomis tuomet teko gaminti midų⁸⁴. Jis teigė: „Primityvių primityviausiomis sąlygomis pagaminau tokius gaminius, kurių negali pagaminti mechanizuotos įmonės, tai čia ir yra aukšta kokybė“⁸⁵.

Vėlgi reikia prisiminti, kad midus buvo naujas produktas, dar mažai standartizuotas. Todėl norint buvo galima šią aplinkybę ir piktam panaudoti. Maisto pramonės ministerijos valdininkai, matyt, negalėjo atleisti A. Sinkevičiui už nutrauktą midaus gamybą Anykščių vyno gamykloje ir siekė pakenkti Lietkoopsajungai, sužlugdyti įmonę. A. Sinkevičiaus nuomone, siekta „išgauti tas paslaptis, kad galėtų gaminti Maisto pramonės ministerijos žinyboje, o ne kooperacijos. Nes to troško ir trokšta visa Maisto pramonės ministerija [...], siūsdavo komisijų sudėtyje vadinamus „specialis-

⁸⁰ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 78, l. 1-2; b. 90, l. 1-2.

⁸¹ Gamyklos kronika, SMGA.

⁸² Direktorius V. Lakicko, techninio vedėjo A. Sinkevičiaus 1960-05-07 raštas Vilniaus sanitarinei epideminei laboratorijai, SMGA.

⁸³ Elvyra Šeškienė, Stakliškės, UAB „Lietuviškas midus“ laboratorijos vedėja, Kronika, 2002 m. gegužės 24.

⁸⁴ P. Jankauskas, A. Kadžiulis, Midučio vargai, Tiesa, 1966, lapkričio 30, p. 3.

⁸⁵ 1967-01-12 A. Sinkevičiaus raštas Nr. 24 LTSR prokurorui V. Galinaičiui ir kitiems pareigūnams, SMGA.

tus“ [...], kurie nori gaminti midų būtinai pagal Sinkevičiaus „palaptis“ – nesiseka vis, neišeina“⁸⁶. Tuo jis įtarė Anykščių vyno gamyklą, Naujosios Vilnios vyno fabriką. Atrodo, tam buvo pasitelkti išbandyti metodai – nuolatiniai kokybės tikrinimai, įvairių inspekcijų, komisijų pagalba. A. Sinkevičius čia įžvelgė ne tik žinybinius, bet ir asmeninius interesus: „Priešinga tik Maisto pramonės ministerija, o jos įrankis Kokybės inspekcijos skraiste prisidengusios [...] [tegul bus leista pavardes praleisti – A. R.]... viršininkas alaus, vyno, likerio sekcijos, o šioje srityje nieko nauja nesukuria – ima piktumas ant Stakliškių; tegul maisto pramonė moka vertinti specialistus, ir nebijos konkurencijos“⁸⁷.

Bene didžiausi išbandymai A. Sinkevičiui teko 1967 m. pradžioje, kai jam sausio 9 d. išvykus į komandiruotę, gamykloje apsilankiusi LTSR Prekybos ministerijos Kokybės inspekcijos viršininkė J. Urbonienė įsakė sustabdyti pagrindinių gaminių produkcijos realizavimą. A. Sinkevičius teigė: „Urbonienė [...] man sakė, kad jos iniciatyva susitarusi su Plano komisijos Standartų skyriumi, pakeitė lietuviško midaus technines sąlygas, subendrinant su Anykščių vyno gaminamam spirituotam „midum“ ir be mano, kaip išradimo autoriaus, žinios ir sutikimo pakeitė nukrypimus: vietoj anksčiau Plano komisijos patvirtinto $\pm 1\%$ alkoholio ir $\pm 2\%$ cukraus įrašė $\pm 0,5\%$ alkoholio ir $\pm 0,5\%$ cukraus [...], drg. Urbonienė pareikalavo, kad daugiau jai pilną lietuviško midaus technologijos aprašymą, tada ji neturės jokių pretenzijų ir nuims savo „areštą“ nuo lietuviško midaus⁸⁸, technologiją pradėjo afišuoti kitiems. Pareiškė man Urbonienė, kad ir ji galinti pagaminti midų. Gal dėl to iš įmonės dokumentus ir pasičiupo...“⁸⁹.

A. Sinkevičius pareikalavo sudaryti nepriklausomą ir kompetentingą komisiją, aiškino, kad lietuviškas midus – naujas gaminys, jis dar neturi, kaip alus, vynas ar konjakas, nustatytų tvirtų standartų: „Viskas kuriama, rašoma su papildymais, nes iki šiol buvo tik eksperimentuojama. Todėl negali būti jokių varžtų iš šalies, kaip ir kiekvienam išradimui...“. Sudaryta

⁸⁶ A. Sinkevičiaus 1968-09-15 raštas Lietkoopsąjungos valdybos pirmininkui A. Jankauskui, SMGA.

⁸⁷ 1967-01-12 A. Sinkevičiaus raštas Nr. 24 LTSR prokurorui V. Galinaičiui ir kitiems pareigūnams, SMGA.

⁸⁸ Rašto juodraštyje rašoma: „aš buvau priverstas, gelbėdamas įmonės finansinę padėtį ir kolektyvo interesus, parašiau ir įdaviau. Urbonienė įmonės neatidarė, o...“ – tęsinys citatoje aukščiau.

⁸⁹ 1967-01-12 A. Sinkevičiaus raštas Nr. 24 LTSR prokurorui V. Galinaičiui ir kitiems pareigūnams, SMGA.

komisija A. Sinkevičiui buvo nepalanki, jis rašo: „Komisija ne Urbonienės nusikalstamumą tikrino ir tyrė, o Sinkevičiaus, t. y. mano gamybos paslapčių ieškojo“. Jis teigė, kad visur čia aiškūs Maisto pramonės interesai, kurie A. Jankauskui esantys gerai žinomi. Kaip liudija vėlesnis A. Sinkevičiaus raštas Lietkoopsąjungos pirmininkui A. Jankauskui, „Dainavos“ ir „Bočių“ midus nebuvo realizuojamas net vienerius metus⁹⁰. Sustabdžius gamybą, buvo neįvykdyti 1967 ir 1968 m. „Dainavos“, „Bočių“, „Trakų“ midaus gamybos planai, nepagaminta 2–3 metų laikotarpiui 150 000 l „Lietuviško balzamo“, 10 000 l „Žalgirio“, naujų gaminių už 100 000 rb ir kt. A. Sinkevičiaus skaičiavimais, nuostolių padaryta už 2 mln. 172 tūkst. rublių, už kuriuos, pasak jo, „būtų galima pastatyti naują moderniškiausią įmonę Stakliškėse“. Jis piktinosi: „Piktnaudžiautojai už kapeikas baudžiami, o milijoninė žala, argi galima numoti ranka?!“⁹¹

A. Sinkevičius receptūras tobulino ir pačioje gamybos eigoje. Pavyzdžiui, lietuviško midaus „Prienų šilai“ 1968 m. patvirtintuose technologiniuose normatyvuose yra nurodytos šios žaliavos: medus, spanguolių sultys, apyniai, liepų žiedai, kadagio uogos, ažuolo gilės, šaltmėčių antpilas, alaus mielės⁹². Tuo tarpu jau minėtame 1969 m. buklete aprašant gėrimo sudėtį, šaltmėčių antpilas jau neminimas. O gal tai korektūros klaida? Tolesni veiksmai rodo, kad A. Sinkevičiui ir Lietkoopsąjungai vis dėlto pavyko apsiginti. Kaip matyti, A. Sinkevičiui teko kovoti dėl pačios gamyklos egzistavimo, jo sukurtos technologijos išsaugojimo, techninių sąlygų ir pan. Būta planų tiesiog atimti iš jo midaus gamybą. Nepaisant minėtų aplinkybių, Stakliškių gėrimai buvo labai populiarūs – 1965 m. jau buvo realizuota 200 000 butelių lietuviško midaus ir 15 000 butelių lietuviško balzamo⁹³.

Alkoholio ar cukraus kiekis miduje buvo svarbus veiksnys, kuris galėjo būti, kaip jau minėta, piktavališkai eksploatuotas. Tačiau akivaizdu, kad midaus gamyba labai daug priklausė nuo žaliavos – medaus kokybės. Tai, be abejo, puikiai suprato A. Sinkevičius. Dar 1971 m. grįždamas prie šios prob-

⁹⁰ A. Sinkevičiaus 1968-09-15 raštas Lietkoopsąjungos valdybos pirmininkui A. Jankauskui (juodraštis), SMGA.

⁹¹ A. Sinkevičiaus 1968-09-15 raštas Lietkoopsąjungos valdybos pirmininkui A. Jankauskui (juodraštis), SMGA.

⁹² 1968 (be mėnesio ir dienos). Lietuviško midaus „Prienų šilai“ technologiniai normatyvai (kopija), SMGA.

⁹³ A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA.

le mos jis rašė Lietuvos plano komisijai: „Nuo medaus rūšies ir kokybės daug priklauso midaus sufermentavimo laipsnis, alkoholio ir tuo pačiu likutis cukraus“. Šį teiginį grindė „Dainavos“ midaus 1969–1970 m. laboratorinių tyrimų duomenimis, kurie parodė, kad alkoholio kiekis miduje svyravo nuo 9 iki 16 proc., o cukraus – nuo 14,9 iki 24,5. A. Sinkevičius rašė: „Iš pateiktos lentelės matyti, kad svyravimai buvo, yra ir bus“. Jis prašė patvirtinti leistinus svyravimus ± 1 alkoholio, ± 2 cukraus⁹⁴.

Jau pačioje midaus gamybos pradžioje buvo susidurta su pagrindinės žaliavos – medaus klausimu. Pradinėje gamybos fazėje jo būdavo parūpinama Lietkoopsąjungos sistemoje ir kitur. Pavyzdžiui, 1959 m. pab. „Gintaro“ alaus daryklai midaus gamybai buvo parūpinta 500 kg medaus⁹⁵. Medus buvo superkamas iš kooperatyvų metalinėse statinėse – bidonuose ir rečiau medinėse statinėse⁹⁶. Kokybiškos žaliavos stygius bei brangumas paskatino A. Sinkevičių 1962 m. rugsėjo mėn. prašyti Lietkoopsąjungos valdybos tarpinininkauti LTSR Ministrų Taryboje. Jis rašo: „Lietuviško midaus gamybai pagrindinė žaliava bičių medus. Kad turėti tos žaliavos, kol jos gauni, reiktų turėti pirmoj eilėj savo“. Toliau prašo padėti „gauti tinkamoj vietoj žemės sklypą apie 50 ha, kuriame užveisti sodą ir laikyti bites 1000 ir daugiau avilių, palapsniui. Medaus savikaina būtų daug pigesnė, negu dabar perkant, o tuo pačiu didesnis pelnas įmonei ir Lietkoopsąjungai“⁹⁷. Šio sumanymo realizuoti, deja, nepavyko. Medaus tekdavo ieškoti iš pačių įvairiausių šaltinių. Pavyzdžiui, 1963 m. pradžioje A. Sinkevičius siekė sudaryti sutartį dėl 50 tonų medaus iš ... Suchumio⁹⁸. Kaip parodė ateitis, ukrainietiškas medus tapo viena svarbiausių žaliavų šaltinių. 1964 m. ryšium su planais plėsti gamybą iki 1 mil. litrų per metus rašoma, kad „prireiks apie 780 tonų žaliavos, jeigu gamintume, sakysime, „Bočių“ midų. Reikia prisiminti, kad pernai Lietkoopsąjunga supirko iš viso 400 tonų medaus. Čia ir iškyla reikalas žymiai plėsti respublikoje bitininkystę ir dar platesniu mastu medų supirkinėti, kad jo užtektų ne tik gyventojams vartoti, bet ir midaus gamybai“⁹⁹.

⁹⁴ A. Sinkevičiaus 1971-02-26/03-02 raštas LTSR Plano komisijos pirmininko pavaduotojui P. Drageliui, SMGA.

⁹⁵ Lietkoopsąjungos valdybos viršininko pavaduotojo Žaliuko 1959-12-22 raštas, SMGA.

⁹⁶ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 77, l. 1.

⁹⁷ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 77, l. 2.

⁹⁸ A. Sinkevičiaus 1963-01-14 raštas, SMGA.

⁹⁹ J. Šiupšinskas, Stakliškių midus, Mūsų sodai, 1964, gegužė, Nr. 5, p. 2.

A. Sinkevičiaus galvoje visuomet buvo ir įvairių kitų idėjų. Štai 1968 m. Lietkoopsąjungos valdybai jis pateikė racionalizacinį pasiūlymą – gaminti rožių aliejų. Jis rašė: „Technologija man žinoma. Įrengimai nesudėtingi. Gamyba pigi. Rožių aliejus naudojamas vaistams, maisto pramonėje ir brangiems kvėpalams gaminti“¹⁰⁰.

Įmonės rekonstrukcija

Žurnalistas J. Šiupšinskas 1964 m. gegužę perduoda A. Sinkevičiaus mintis apie tai, kad „Stakliškių „Gintaro“ alaus darykloje midus gaminamas jau kelinti metai, bet ligi šiol gamyba tebėra užuomazgoje: „[...] Pernai „Gintaro“ darykla midaus gamybos planą įvykdė 114 procentų. Šiomet numatoma jo pagaminti 100 000 litrų. Esama nuomonių, kad daryklą verta specializuoti ir po 2–3 metų midaus gamybą išplėsti iki milijono litrų per metus“¹⁰¹. Pasitelkus ir spaudą, kitus argumentus galiausiai pavyko pasiekti, kad būtų imtasi įmonės rekonstrukcijos. 1964 m. balandžio 18 d. gamyklos „aktyvo“ pasitarimo protokole skaitome, jog dalyvaujant ir atvykusiems Lietkoopsąjungos valdybos ir Ministrų Tarybos atstovams buvo nutarta pavesti „inžin. A. Sinkevičiui savaitės bėgyje drauge su aktyvu paruošti įmonės rekonstrukcijos projektą“¹⁰². To, aišku, nepakako. A. Sinkevičiui baimę kėlė ir tuometinis projektavimas. 1964 m. spalio mėn. Lietkoopsąjungai jis rašė, kad „gamykla turi būti tikrai pavyzdinė: iš išorės ir vidiniais įrengimais, o taip pat rajonine aplinka. Lietuviško midaus gamyba yra nauja technologinė šaka ir ta gamyba specifinė tarp alaus, vyno ir konjako. Dėl to, darant rekonstrukcijos projektą, reikia prisitaikyti prie gamybos dėsnių, o ne taip, kaip iki šiol projektuoja savo nuožiūra Projektavimo institutas. Kol dar neįdėta bereikalingo darbo, reikia konkrečiai nusistatyti projektavimo tikslą, kad pastatai ir technologiniai įrengimai tiktų midaus gamybai. Kitais visais darbais nueis perniek – jei negalėsiu gaminti midaus plačiu mastu“¹⁰³.

1965 m. liepos mėn. gamykloje lankėsi dar viena įtakingų valdininkų

¹⁰⁰ KAA, f. 1069, ap. 1, b. 77, l. 5.

¹⁰¹ J. Šiupšinskas, Stakliškių midus, Mūsų sodai, 1964, gegužė, Nr. 5, p. 2.

¹⁰² KAA, f. 1069, ap. 1, b. 87, l. 2.

¹⁰³ A. Sinkevičiaus 1964-10-24 raštas, SMGA.

Lietuviško midaus gamyklos
rekonstrukcijos pradžia. Priekyje
A. Sinkevičius su sūnumi Vytautu.

delegacija. Buvo nutarta plėsti midaus gamybą iki 1 mln. litrų per metus¹⁰⁴. Dar kitame 1966 m. rašte Lietkopsąjungos valdybai A. Sinkevičius, neviltingas apimtas, galiausiai rašo: „Aš tokiame lauke ir purve dirbti negaliu“¹⁰⁵. Nepaisant šių didžiulių ir niekuomet nerealizuotų užmojų, gamyklos rekonstrukcija pradėta tik 1967 m. liepos 5 d. – tą dieną iškilmingai padėtas pamatinis akmuo¹⁰⁶, nors patys statybos darbai be projekto buvo pradėti jau birželio 28 d. 1971 m. pab. gamyklos statybos ir montavimo darbai dar nebuvo baigti. Galiausiai užbaigtais darbais A. Sinkevičius nebuvo patenkintas. Jo manymu, už išleistas lėšas buvo galima pastatyti visiškai naują gamyklą.

Midaus gamybos patentavimas

Šiam klausimui verta skirti kiek daugiau dėmesio – jis svarbus ne tik teisiniu atžvilgiu. A. Sinkevičius daugelyje publikacijų yra užsiminęs, jog nemažai mastu midaus gamybą pradėti trukdė tai, jog jam „padėti“ norėję asmenys prašėsi į išradimų bendraautorius, ypač iš Maisto pramonės ministerijos. Pats jis, pamokytas istorijos su Anykščių vyno gamykla, kruopščiai savo išradimus saugojo, pirmiausia nuo Maisto pramonės ministerijos ir kitų oficialių instancijų, ir siekė juos užpatentuoti. Tai buvo padaryta palyginti greitai – praėjus beveik 10 m. nuo pirmosios lietuviško midaus partijos pagaminimo. A. Sinkevičiaus prašymas dėl autorystės teisių pažymos „Bočiams“ datuotas 1965 m. kovo 6 d.¹⁰⁷

1969 m. kovo 25 d. Išradimų–atradimų komitetas prie TSRS Ministrų Tarybos jam išdavė autorinį išradėjo pažymėjimą Nr. B3114 „Sposob pri-

¹⁰⁴ A. Sinkevičius, Midus (straipsnis), 1979-11-21 raštas Nr. 605 Lietuvos vyriausiajai enciklopedijų technikos redakcijai, atsakant į 1979-11-12 Nr. T-865 raštą, SMGA.

¹⁰⁵ A. Sinkevičiaus 1966-02-09 raštas Lietkopsąjungos valdybai, SMGA.

¹⁰⁶ Pamatinio akmens padėjimo 1967-07-05 aktas, SMGA.

¹⁰⁷ A. Sinkevičiaus 1965-03-06 raštas LTSR patentų komitetui, SMGA.

gotovlenija medovogo napitka Litovskij midus“ – „Medaus gėrimo „Lietuviškas midus“ gamybos būdas“¹⁰⁸. Autorystės liudijimo, o ne patento išdavimas reiškė, kad A. Sinkevičius išimtinės teises perdavė valstybei, o sau pasiliko autorines. Jos galiojo neribotą laiką. Kol išradimas buvo oficialiai pripažintas, A. Sinkevičiaus teisės į sukurtą midaus gamybos būdą buvo neapibrėžtos. Kai 1961 m. liepos mėn. jis kreipėsi į Liaudies ūkio tarybos Maisto pramonės valdybą dėl autoriaus teisių pripažinimo ir premijos išmokėjimo, prašymas buvo atmestas. Argumentuota tuo, kad „pavyzdžiai midaus gėrimo, pristatyti valdybos degustacinei komisijai, kada Jūs dirbote alaus darykloje „Švyturys“, buvo atmesti. Nei receptūra, nei techninės sąlygos dėl midaus gėrimo nebuvo patvirtintos ar bent kitur panaudotos“¹⁰⁹. Kaip galima spręsti iš midaus gamybos Anykščių vyno gamykloje, šie teiginiai nebuvo teisingi. Pagaliau už lietuviško midaus technologijos ir receptūros išradimą A. Sinkevičiui pavyko gauti 8500 rb, tačiau pagal išradimo metu galiojusius teisės aktus turėjo būti iš viso išmokėta 20 000 rb. 1983 m. pab. klausimą naujai iškėlęs A. Sinkevičius sulaukė Lietkopsąjungos valdybos atsakymo, kad pagal 1959 m. teisės aktą išradėjas praranda teisę į atlyginimą, jeigu per trejus metus dėl jo nesikreipia¹¹⁰. Taigi, A. Sinkevičiaus sėkmės istorija sovietinėje sistemoje turėjo ir aiškias ribas. Daugiamilijonines pajamas valstybei davęs jo išradimas, kuris vakarietiškoje visuomenėje būtų užtikrinęs milijonieriaus statusą jo autoriui, sovietinėje tikrovėje reiškė gana kuklų premijinį atlyginimą, dėl kurio A. Sinkevičiui teko visais būdais kovoti. Tiesa, jo gaminiai buvo apdovanoti medaliais ir vienkartinėmis premijomis. Štai 1967 m. už „Dainavos“, „Bočių“, „Trakų“, „Vilniaus“, „Lietuviško balzamo“, „Žalgirio“ ir kt. gėrimus jis buvo apdovanotas sidabro medaliu ir pinigine premija¹¹¹. Vis dėlto gavęs išradėjo pažymėjimą A. Sinkevičius galėjo būti bent jau labiau užtikrintas dėl savo teisių į lietuvišką midų – tik autorius galėjo duoti jo rūšims pavadinimus ir pan.

¹⁰⁸ J. Šiupšinskas, Išradimas V 3114, Kooperatininkas, 1983, Nr. 6, p. 22.

¹⁰⁹ Liaudies ūkio tarybos Maisto pramonės valdybos viršininko J. Šipulos 1961-08-07 raštas A. Sinkevičiui.

¹¹⁰ A. Sinkevičiaus 1983-12-09 raštas Lietkopsąjungos valdybai, SMGA; Lietkopsąjungos valdybos pirmininko pavaduotojo V. Markevičiaus 1984 04 11 raštas A. Sinkevičiui, SMGA.

¹¹¹ Visasąjunginės TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos vyriausiojo komiteto 1967-12-18 raštas, SMGA.

Išradėjo pažymėjimas galiojo tik Sovietų Sąjungos teritorijoje. Be to, A. Sinkevičius, matyt, norėjo turėti dar svaresnių, jo teises galinčių apsaugoti argumentų. Tačiau tam galėjo pasitarnauti užsienyje, pavyzdžiui, JAV, Anglijoje ar Japonijoje, išduoti midaus gamybos patentai. Tuo A. Sinkevičius užsiėmė jau 1968 m. Tai padaryti tuomet buvo galima tik per jau anksčiau minėtą TSRS instituciją¹¹². Užsibrėžtą tikslą galiausiai pavyko pasiekti. 1972 m. spalio 8 d. A. Sinkevičiui buvo išduotas dar vienas autorystės liudijimas nr. B-3114-277690. Visasąjunginiai prekybos rūmai priėmė 1969 m. paraišką patentavimui užsienyje¹¹³. 1972 m. lapkričio 11 d. midaus gamybos patentas Nr. 1280300 buvo išduotas Jungtinės Karalystės, Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos karalienės Elžbietos II vardu. A. Sinkevičius taip pat siekė parduoti midaus gamybos licenziją JAV ir Japonijoje. 1985 m. rugsėjo 29 d. tas pats Valstybinis išradimų ir atradimų komitetas pavedė įmonei, aišku, jos pačios prašymu, „formuoti lietuviško midaus licenziją užsieniui parduoti“¹¹⁴.

Iš pažiūros, patentavus lietuvišką midų, galima įžvelgti nemenką prieštaravimą. Viena vertus, A. Sinkevičius visuomet akcentavo, kad gėrimus jis gamina pagal senas lietuvių liaudies technologijas. Kita vertus, kaip matėme anksčiau, jo sukurti gamybos būdai buvo užpatentuoti kaip išradimai. A. Sinkevičius visuomet pabrėždavo esąs išradimo – naujo gamybos būdo (šakos), technologijos ir receptūros, t. y. lietuviško midaus autoriumi, kūrėju ir pan. Visuomet akcentuodavo jų unikalumą – „visi gaminiai yra unikalūs, kurių nėra Tarybų Sąjungoje ir užsienyje“. Iš „lietuviško midaus“ gaminamus gėrimus A. Sinkevičius vadino „visais naujais“, tačiau irgi „nationaliniais“¹¹⁵. Siekdamas gauti jam pagal įstatymus priklausančias premijas („išradimai Tarybų Sąjungoje, kaip ir visame pasaulyje, toleruojami, skatinami ir apmokami kaip priklausau“), jis visuomet remdavosi išradyba ir patentotyra. Tuo tarpu liaudies kūryba tarsi negalėtų turėti autorystės. Matyt, ši problema jam buvo aktuali, nes Lietuvos televizijos pramoginės programos „Kur tas šaltinėlis“ 1973 m. balandžio 14 d. laidoje pasišaipius:

¹¹² Išradimų–atradimų komiteto prie TSRS Ministrų Tarybos 1968-03-01, 1969-01-02 raštai A. Sinkevičiui, SMGA.

¹¹³ Visasąjunginių prekybos rūmų 1969-11-17 raštas A. Sinkevičiui, SMGA. Paraiškos numeriai: JAV (Nr. 835756), Anglijoje (Nr. 47 954/69), Japonijoje (Nr. 6860L/69), A. Sinkevičiaus 1972-05-29 raštas LTSR plano komisijai, SMGA.

¹¹⁴ „Lietuviško midaus“ gamyklos direkt. A. Sinkevičiaus 1985-02-20 raštas Nr. 80, SMGA.

¹¹⁵ „Lietuviško midaus“ gamyklos direkt. A. Sinkevičiaus 1985-02-20 raštas Nr. 80, SMGA.

„Aš iš naujo išradau tai, ką žmonija jau buvo pamiršusi; [...] net midaus gamybos receptus draugas Aleksandras Sinkevičius turėjo išrasti iš naujo“, Stakliškių gamyklos kolektyvas kreipėsi į Valstybinio televizijos ir radijo komiteto pirmininką J. Januitį. Rašte skundžiamasi, kad buvo užgautas tiek A. Sinkevičius, tiek kolektyvas, išradėjo darbas bandomas nuvainikuoti. Atsakyme buvo aiškinama, kad „laidos autorius, tvirtindamas, kad kai kurias technologines žinias žmonija iš tiesų yra negrįžtamai praradusi, nenusižengė tiesai ir nesikėsino sumenkinti drg. A. Sinkevičiaus darbo...“¹¹⁶

Tačiau iš esmės klausimas paprastas. Patentuodamas savo technologijas A. Sinkevičius elgėsi taip, kaip buvo ir yra daroma visame šiuolaikiniame pasaulyje. Senosios technologijos juk niekur nebuvo užpatentuotos. Šiuo atveju sukūrimas ir atkūrimas yra vienas ir tas pats dalykas. Galima tik svarstyti, kiek technologijos atliepia istorinių tyrimų rezultatus.

Midus – vizitinė lietuviška sovietinė kortelė

Nėra abejonės, kad lietuviško midaus produktai buvo panaudoti ir Lietuvos TSR bei visos Sovietų Sąjungos reprezentacijai, galima sakyti, ir propagandai. Siekta pademonstruoti kooperacijos jėgą, tautinės kultūros puoselėjimą ir pan. Jis buvo nuolat eksponuojamas Liaudies ūkio pasiekimų parodų rūmuose Lietuvoje ir atitinkamoje parodoje Maskvoje. Vežti į daugelį tarptautinių parodų tuometinėje Lietuvoje ir Sovietų Sąjungoje – Vilniuje, Rygoje, Taline, Maskvoje, taip pat užsienyje – Poznanėje, Vienoje, Leipzige, Kopenhagoje, Londone, Paryžiuje, Monrealyje, Zagrebe, Atėnuose ir t. t. Štai 1960 m. Tarptautinėje kooperacijos dienoje midus „Nektaras“ labai sudominęs italus, prancūzus, japonus¹¹⁷. 1968 m. LTSR liaudies ūkio pasiekimų parodos direkcija rašo A. Sinkevičiui, kad rugpjūčio 6–24 d. Londone vykusios TSRS prekybos ir pramonės parodos Tarybų Lietuvos stende Stakliškių midaus gamyklos gėrimai turėjo labai didelį pasisekimą. Rašte sakoma: „Dažnas lankytojas prašydavo duoti paragauti midaus. Kiek leido

¹¹⁶ Lietuopsąjungos gamyklos Stakliškėse „Lietuviškas midus“ kolektyvo 1973-12-08 raštas, SMGA; LTSR Ministrų tarybos valstybinio televizijos ir radijo komiteto 1973-05-23 raštas, SMGA.

¹¹⁷ J. Šiupšinskas, Stakliškių midus, Mūsų sodai, 1964, gegužė, Nr. 5, p. 2.

galimybės, tai buvo daroma. Atsiliepimai apie skonines šių gaminių savybes, išvaizdą, apipavidalinimą buvo tik labai geri¹¹⁸. 1973 m. gaminiai eksponuoti Santjago mieste (Čilėje)¹¹⁹ ir t. t.

Nepaisant oficialių užmačių, svarbiausia, kad lietuviško midaus rūšys ir jo pagrindu pagaminti produktai, visi pavadinti lietuvių tautos kultūrą reprezentuojančiais vardais, išties suvaidino nemenką vaidmenį išlaikant lietuvių tautinę kultūrinę tapatybę ir ją reprezentuojant: „Garsas apie lietuviškąjį midų ir jo autorių plito greitai. Jis tapo vienu iš brangiausių suvenyrų daugeliui Respublikos svečių“¹²⁰.

Reklama

A. Sinkevičius puikiai suprato, kad prekinė išvaizda ir reklama yra esminiai nepigaus lietuviško midaus ir jo gaminių populiarumui. Visus šiuos dalykus spręsdavo jis pats, o kai jam padėjo sūnus Vytautas – tardavosi su juo. A. Sinkevičius daug pastangų įdėjo į butelių, etikečių kūrimą ir gamybą. Tai padaryti deficito epochoje buvo nelengva, nes A. Sinkevičius siekė geros kokybės.

Pirmiausia – buteliai. Tai įvairių formų keraminiai ir stikliniai buteliai, suvenyrinės dėžutės ir kt. Ir folijos gauti nebuvo paprasta. Etiketės padaryti reikėjo dailininkų paslaugų. Jis puikiai tvarkė ir produkcijos reklamos reikalus, leido bukletus. Nepaisydamas ganėtinai uždaro sovietinės ekonomikos pobūdžio ir suvokdamas lietuviško midaus patrauklumą tarptautiniame kontekste, A. Sinkevičius 1969 m. išspausdinto bukletu „Lietuviškas midus“¹²¹ tekstą su gėrimų aprašymais išleido ne tik lietuvių, rusų, bet ir anglų bei vokiečių kalbomis. Bukletas papuoštas įvairiais liaudiškais motyvais, spalvotomis gėrimų butelių fotografijomis. Gėrimų aprašymai patrauklūs ir šiuolaikiški, tikrai verti būti užrašyti ant šiandien gaminamos „Stakliškių midaus“ atitinkamos produkcijos. Pacituokime porą iš jų. „Bočių“ midus: „Lietuviai didžiuojasi garbingais bočių žygiais. Bočių vardu pavadinta ir

¹¹⁸ 1968-10-11 LTSR Liaudies ūkio pasiekimų parodos direktoriaus A. Šakalio raštas A. Sinkevičiui, SMGA.

¹¹⁹ LTSR liaudies ūkio pasiekimų parodos direkcijos 1973-02-01 raštas, SMGA.

¹²⁰ Vyt. Vaitkus, Metai kaip lietuviškas midus, Kooperatininkas, 1988, Nr. 9, p. 23.

¹²¹ Lietuviškas midus: bukletas, Kaunas, 1969, 64 p.

viena iš geriausių midaus rūšių. Jo sudėtyje 77% medaus, apyniai ir kadagio uogos. Midus fermentuojamas vitaminingomis alaus mielėmis. Brandinamas ne mažiau kaip metus. „Bočių“ midus yra 14% stiprumo. Tai švelnaus skonio, puikaus aromato, gintaro spalvos saldus gėrimas“; „Lietuviškas balzamas“: „Sakmėse ir legendose balzamas – paslaptin-gas vaistas, galįs akimirksniu išgydyti kūno žaizdas. O šiandien balzamas – nuostabus gėrimas. Atrodo, pati gamta pažėrė jį savo dovanas: medų, gvazdikų žiedus, jaunučio topolio pumpurėlius, galingojo ąžuolo giles, cinamoną ir lauro lapelius, kadagio uogas, krapų sėklas ir mėtus. Kelios dešimtys ingredientų atiduoda „Lietuviškam balzamui“ viską, ką turi geriausias: kvapą, eterinius aliejus, vitaminin-gas sultis. Du su puse metų bręsta jis ąžuolinėse statinėse, ir tik po to atneša džiugų jausmą kiekvienam, kas išbando jo skonį“.

Aprašymų autorius, matyt, buvo pats A. Sinkevičius, ragavęs žurnalistikos mokslų, puikiai valdęs žodį, mėgęs eiliuoti. „Stakliškių midaus“ archyve išlikę kiek besiskiriantys, kiek platesni aprašymų variantai tai tarsi patvirtintų. Šie aprašymai – jau anksčiau minėtą A. Sinkevičiaus dar pieškarinę istorinę sąmonę liudijantys manifestai.

1962 m. grįžęs iš Maskvos, kur aplankė įvairias firmines parduotuves, taip pat remdamasis Jaltoje apžiūrėtos Masandros vyno degustacinės salės darbo patirtimi A. Sinkevičius tuoj pat iškėlė idėją analogišką degustacinę salę įrengti „Vilniuje, kur nors Gedimino pilies papėdėje – lietuviškam midui degustuoti. Ši kultūringa ir naudinga pramoga liaudžiai ir finansiskai pateisintų save. Tai būtų puiki Lietkoopsąjungos naujovė – tikrai vienintelė pasaulyje, tokio skanaus ir sveiko senovės lietuvių gėrimo midaus svetingoji salė mūsų žiloje sostinėje“¹²². Deja, iki šiol tai nepadaryta.

A. Sinkevičius buvo įsitikinęs, kad iš medaus pagamintas natūralus midaus gėrimas yra naudingas ir sveikas žmogui produktas. Jis rašė: „Lietuvišką midų kūriau kaip naudingą gėrimą žmogaus sveikatai“. Taip teigdamas jis

¹²² Stakliškių alaus daryklos gamybos vedėjo technologo A. Sinkevičiaus 1962-10-19 raštas Lietkoopsąjungos valdybai, SMGA.

1965 m. etiketė
„Lietuviškas balzamas“

rėmėsi žodine tradicija. Tuo neapsiribojo, ir 1963 m. jo iniciatyva Onkologijos institute buvo atlikti moksliniai tyrimai, siekiant nustatyti, ar midus pasižymi priešvėžinėmis savybėmis. Buvo tirta midaus rūšis „Saulės vaistai“, apie kurią kiek daugiau nėra žinoma. Tyrimo rezultatai parodė, kad šio midaus vartojimas nežymiai veikia naviką – stabdymo koeficientas 3,4 proc.¹²³ Iš vieno A. Sinkevičiaus rašto matyti, jog jis buvo entuziastingai nusiteikęs dėl midaus gydomųjų savybių („Išradimų komitetas patentuos kaip nuostabią gydomąją priemonę sveikatos srityje“). 1967 m. ištyrus „Bočių“, „Trakų“ ir „Dainavos“ midus buvo nustatyta, kad juose yra vitaminų B1, B2, C. Vitamino B2 buvo rasta „tik miduje, kuris laikomas tamsaus stiklo bonkose, dėl ko siūloma išfasuoti į bonkas tamsaus stiklo“¹²⁴.

*Bandymai kurti gydyklą
ir gaminti mineralinį vandenį*

1966 m. straipsnyje, pasirėmęs istoriniais duomenimis – V. Sirokoslės Kondratovičiaus kelionių knyga ir kt., A. Sinkevičius iškėlė mintį, jog reikėtų panaudoti Stakliškių mineralinius vandenis: „Skundžiamės, kad Druskininkuose, Birštone, Palangoje vasarotojų perteklius, o čia gydomieji vandenys veltui srūva į Obeltį. Užtvenkus Obelties upelį, galima padaryti gražiausią ežerą vasarotojams. O Stakliškių midaus daryklos cechą galėtų išleisti gazuotą mineralinį Stakliškių vandenį, kuris niekuo nenusileidžia Druskininkų ir Birštono vandenims. Gal Sveikatos apsaugos ministerija ir Kurortų valdymo taryba padės atgaivinti Stakliškių versmų garsą?“¹²⁵ 1984 m. buvo išgręžti trys arteziniai gręžiniai, Lietuvos respublikinė hidrogeologijos režimo eksploatacijos stotis ištyrė vandens sudėtį, komisija gręžinius priėmė, išlyginta aikštelė cecho pamatams, kur bus pilstomas Stakliškių mineralinis vanduo¹²⁶. 1989 m. planavo pradėti pilstyti mineralinį vandenį¹²⁷.

Deja, Aleksandras Sinkevičius 1989 m. liepos 5 d. važiuodamas į darbą mirė nuo širdies smūgio, tapęs ŽMOGUMI LEGENDA.

¹²³ Onkologijos instituto direkt. A. Telyčeno 1963-08-24 raštas Nr. 769 (kopija), SMGA.

¹²⁴ Epidemiologijos, mikrobiologijos ir higienos instituto 1967-02-22 raštas, SMGA.

¹²⁵ A. Sinkevičius, Į Stakliškes važiuosim gydytis, Švyturys, 1966, rugsėjis, Nr. 18.

¹²⁶ J. Šiupšinskas, Išradimas V 3114, Kooperatininkas, 1983, Nr. 6, p. 22–23.

¹²⁷ R. Greičius, Zdrastvujte tovarišč direktor, Sovetskaja Litva, 1989, balandžio 6, Nr. 81, p. 3.

A. Sinkevičius su mama.
1965 m.

*Asmeninio gyvenimo puslapiai:
asmenybė, šeima . . .*

Ir „gamybinėje“ biografijoje negali apeiti bent svarbiausių asmeninių gyvenimo faktų. Juolab kad A. Sinkevičiaus biografija gerai parodo, jog didelis kūrėjas kažin ar gali būti paprastai „padalytas“ tarp darbo ir šeimos, viešojo ir privataus gyvenimo sričių. Lietuviško midaus kūrėjo gyvenime, rodos, viskas buvo viena. O štai sūnaus Vytauto Aleksandro netektis tiesiogiai paveikė ir tolesnę lietuviško midaus gamybos istoriją.

Lemiamas žmogaus charakterio, asmenybės formavimasis įvyksta ankstyvoje vaikystėje. Kokia ji buvo A. Sinkevičiaus atveju? Deja, kol kas ne tiek daug apie tai žinome. Gimė jis 1908-08-01 Rodomislio dvaro kumečio Juozapo Sinkevičiaus ir Elenos Valiūnaitės šeimoje, gyvenusioje Intuponių kaime, Aukštadvario valsčiuje, Trakų apskrityje, Vilniaus gubernijoje. Kaip jis pats pasakojo, „tėvai turėjo 5 ha žemės, paveldėtos iš tėvo tėvų“. Aleksandras šeimoje buvo trečiasis, be jo, šeimoje dar augo vyresni už jį sesuo Marija ir brolis Jonas, o paskui prisidėjo ir jaunesnieji sesuo Joana ir brolis Juozas. Kaip dažnai pasitaikydavo tais laikais, dar vienas brolis mirė sulaukęs vos 5 m. Didžiulė netektis šeimai buvo tėvo mirtis – nuo plaučių uždegimo jis mirė tada, kai Aleksandrui buvo vos 6 m.¹²⁸ Našlė už kito vyro netekėjo, tad jai vienai teko auginti 5 vaikus. Kai neliko tėvo, jo autoriteto bei stiprios rankos, tad logiška, kad būtent motina sūnaus širdyje užėmė svarbiausią

¹²⁸ A. Sinkevičiaus atsiminimai, perpasakoti dukters D. Andrikenės, Vorkutos politinių kalinių atsiminimai, Vilnius, 1998 (Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras).

vieta: „motina man buvo ir liko brangiausiu žmogumi“. Ji buvo ir pirmoji mokytoja, nes „pasisodinusi [...] prie ratelio mokė iš maldaknygės skaityti ir rašyti, tėvas pamokė rašyti“. Ji mėgo klausytis sūnaus skaitymo. Vadinas, abu tėvai buvo raštingi, valstietiškoje aplinkoje tai buvo reta. A. Sinkevičiaus žodžiai apie motiną nebuvo tušti. Jis ją mylėjo, ja rūpinosi iki pat mirties. Pakanka pažvelgti į A. Sinkevičiaus ir jo motinos nuotraukas, kur sūnus į motiną visuomet žvelgia su meile ir rūpesčiu. Vos ne tėvo vietą jo gyvenime užėmė mokytojas, kaimo šviesulys Kazimieras Šemežys. Mokymasis, domėjimasis tuo, kas nauja, tapo esminiu dalyku A. Sinkevičiaus gyvenime. Gal būtent tai paskatino jį imtis atgaivinti ir lietuviško midaus gamybą?

Domėjimasi gyvenimu, mokslu, ryžtą siekiant užsibrėžto tikslo jis stengėsi skiepyti ir savo vaikams, kurių turėjo keturis: sūnų Vytautą Aleksandrą (1942–1980), dukteris Dalią Mariją Valentinavičienę (1944), Danguolę Lebedienę (1951) ir Dainą Eleną Andrikienę (1964)¹²⁹.

Vaikams jis puoselėjo meilę gyvenimui ir knygai, skatindamas kurti ir kūryba gyventi. Jis sakydavo: „Išaušo diena ir ji turi būti nugyventa neveltui. Tu turi per tą dieną padaryti kažką gero sau ir kitiems, sukurti ar įgyvendinti tai, ko nespėjai. Diena – tai dar vienas tavo gyvenimo lapas, kuris gali būti ir juodas, ir baltas – viskas priklausys tik nuo tavęs“ (iš dukros D. Sinkevičiūtės-Lebedienės atsiminimų).

Teatleis šių eilučių autoriui kiti A. Sinkevičiaus giminaičiai, tačiau šioje vietoje norėčiau detaliau apsistoti ties Vytautu Aleksandru Sinkevičiumi. Būtent vienintelį savo sūnų A. Sinkevičius matė gamyklos direktoriumi po savęs, planavo jam perduoti sukurtų gėrimų paslaptis, apskritai tolesnį lietuviško midaus likimą. Turint galvoje tolesnę įmonės raidą galima neabejoti, jog sūnų paskirti gamyklos direktoriumi jam tikrai būtų pavykę. Palaipsniui viskas taip ir klostėsi. 1965 m. spalio 9 d., jau būdamas Kauno politechnikos instituto neakivaizdinio skyriaus studentas, Vytautas Aleksandras pradėjo dirbti prekių žinovu. Vėliau tapo gamybos vedėju, o 1967 m. birželio mėn. – inžinieriumi mechaniku¹³⁰. Deja, vos vos 38 metų sulaukusio Vytauto Aleksandro, tuomet jau vyriausiojo gamyklos inžinieriaus, gyvenimas 1980 m. vasario 9 d. Maskvoje staiga nutrūko, išvykus į Maisto pramonės institutą, sesiją.

¹²⁹ Dėkoju už informaciją giminaičiams ir Stakliškių midaus gamyklos darbuotojams.

¹³⁰ Gamyklos metraštis, SMGA.

A. Sinkevičius įveikė daugelį kliūčių, tačiau tąkart, deja, buvo bejėgis... Daugelis rašiusiųjų apie A. Sinkevičių teigė, kad sūnaus mirtis jį palaužė. Visiškai su tuo sutikti gal ir negalima. Tai buvo stiprus žmogus, tarnavęs taip pat ir idėjai. Nors jau 72 m. sulaukęs, bet tiesiog neturėjo teisės kapituliuoti. Ir to nepadarė. Sūnaus netektis jį tarsį medį prilenkė prie žemės, bet nenulaužė. Pagaliau būtina atsižvelgti, kad A. Sinkevičius paskutinį dešimtmetį vadovavo gamyklai būdamas jau išties garbaus amžiaus. Prisiminkime, kad pramoninę midaus gamybą pradėjo jau sulaukęs daugiau kaip 50 metų. Ši aplinkybė irgi daug pasako apie lietuviško midaus kūrėją.

Ir paskutiniai A. Sinkevičiaus gyvenimo metai buvo tokie kupini veiklos, jog galima teigti, kad didžiulė energija, užsispyrimas bei kūrybiškumas tiesiog buvo užkoduoti jo genuose.

Jie nepaliko jo niekuomet. Kokį bepaimtumą A. Sinkevičiaus rašytą raštą, visuomet nesunku atskirti, kieno jis. Vos ne iš kiekvieno tiesiog trykšta energija, savo vertės pajautimas bei dirbamo darbo lietuviško midaus gamybos srityje svarbos ir vertės – dvasinės, materialinės bei fiziologinės pajautimas. Žmogus vulkanas – tik toks būdamas galėjo beveik tuščioje vietoje atlikti vieną svarbesnių sovietmečio laikotarpio atradimų – sukurti ir gaminti lietuvišką midų bei jo gaminius.

Epilogas . . .

Šioje studijoje mažai paliestas stabiliausias A. Sinkevičiaus gyvenimo laikotarpis (nuo 1972 iki 1985m.). Tai anaipol nereiškia, kad tuomet nieko jo gamybinėje biografijoje nevyko. Buvo tobulinami seniau sukurti gėrimai, vienus keitė kiti, tobulesni. Pakaks paminėti „Žalgirį“. 1973 m. pradėjo veikti naujas virimo cechas, 1978 m. pastatytas sulčių cechas, faktiškai statoma

Prie gamyklos.

nauja gamykla ir t. t. Tačiau visko neapėrėsi. Reikia pasakyti, kad savo intensyvumu A. Sinkevičiaus kaip kūrėjo ir kovotojo šis gyvenimo tarpsnis neprilygo nei ankstesniam, nei vėlesniam gyvenimo laikotarpiui.

Viena aišku, iš XXI a. pradžios perspektyvos žvelgiant į lietuviško kulinarijos paveldo istoriją bei vertinant, kas kokį indėlį įnešė į jo atgaivinimą ir plėtotę, A. Sinkevičius savotiškai prilygsta Renesanso epochos kūrėjams. Kaip šios universalios asmenybės žavėjosi, kūrybiškai imitavo antikos laimėjimus, taip ir lietuviško midaus kūrėjas gebėjo padaryti viską – suformuluoti senovinio gėrimo atkūrimo idėją, ją aprašyti bei realizuoti. Šiame kontekste atsiskleidžia visas A. Sinkevičiaus asmenybės įvairiapusiškumas. Ne tik svajotojas, ne tik technologas. Viskas viename.

Norėdami pasisemti stiprybės ir išmanymo, vis sugrįžkime prie A. Sinkevičiaus – lietuviško midaus kūrėjo, maisto pramonės ir kultūros kūrėjo biografijos. Nemažai jo idėjų dar laukia būti realizuojamos.

Svarbiausi šaltiniai ir literatūra

Archyvai

Kauno apskrities archyvas (KAA)

Lietkopsąjungos gamykla Stakliškėse „Lietuviškas midus“,

f. R-1069, 228 s.v., 1950-1974 m.

Stakliškių midaus gamyklos archyvas (SMGA)

Literatūra

Andrulevičienė O., *Aleksandras Sinkevičius, Gyvenimo mokykla.*

Prienų kraštas: istorija, žmonės, kūryba, sud. J. Palionis, 2004, p. 63–64.

Andrulevičienė O., *Aleksandras Sinkevičius, Respublikos varpai,*

2005, sausis, p. 2.

Brazauskas A., *Midus prieš atbukimą ir vėžį,* Veidas, 1993, vasario 4, p. 12.

Greičius R., *Zdrastvujte tovarišč direktor,* Sovetskaja Litva,

1989, balandžio 6, nr. 81, p. 3.

Grikienis J., Šiupšinskas J., *Kur Stakliškių auksas ir sidabras,*

Švyturys, 1968, gruodis, nr. 24, p. 15-16.

Jankauskas P., Kadžiulis A., *Midučio vargai,* Tiesa, 1966, lapkričio 30, p. 3.

Marcinkevičienė I., *Prienų alaus bravoras,* Naujas gyvenimas,

1989, spalio 21.

Markevičius A., *Ieškotojas,* Kooperatininkas, 1966, nr. 3, p. 19.

Mikalauskas Z., *Stakliškių midus,* Laisvė, 1983, lapkričio 25, p. 5.

Staniulis V., *Prisiminė Aleksandrą Sinkevičių, lietuviško midaus atgaivintoją,*

Kauno diena, 1999, liepos 15, nr. 162.

Šiupšinskas J., *Išradimas V 3114,* Kooperatininkas, 1983, Nr. 6, p. 22-23.

Šiupšinskas J., *Stakliškių midus,* Mūsų sodai, 1964, gegužė, Nr. 5, p. 2.

Strumilienė A., *Prienams – 500. Palaidotas šalia sūnaus,* Kronika,

2002 balandžio 19.

Vaitkūnienė D., *Aleksandras Sinkevičius – lietuviško midaus įkūrėjas – viena spalvingiausių XX amžiaus asmenybių,* Kaunas, 2001 (VDU Politikos mokslų ir diplomatijos institutas, Žurnalistikos katedra), mašinr. saugomas SMGA.

Vaitkus Vyt., *Metai, kaip lietuviškas midus,* Kooperatininkas, 1988, nr. 9, p. 22-23.

Valaitis A., *Vėl puotoja bočių midus...*, Kooperatininkas, 1962, kovo 22, nr. 12, p. 4.

Vinskas V., *Apie buvusius Stakliškių verslus ir ekonomines organizacijas,*

Naujas gyvenimas, 1985, rugpjūčio 15, p. 3.

„Vorkutos politinių kalinių atsiminimai“, Vilnius, 1998 (Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras).

Ragauskas, Aivas

RA-106 Aleksandras Sinkevičius (1908–1989) : [Trečdalis gyvenimo, paskirto lietuviškam midui] / Aivas Ragauskas – Vilnius: De Libris, 2008. – 52 p.
ISBN 978-9955-918-00-4

Leidiny s kiriamas pramoninės lietuviško midaus gamybos kūrėjui, ilgamečiam gamyklos „Lietuviškas midus“ direktoriui Aleksandrui Sinkevičiui.

UDK 663.3(474.5):929 Sinkevičius
Ra-106

Aivas Ragauskas

*Aleksandras
Sinkevičius
(1908–1989)*

*Trečdalis gyvenimo,
paskirto lietuviškam midui • • •*

Redaktorius Vytautas Kardelis

Dailininkė maketuotoja Edita Namajūnienė

Panaudotos nuotraukos iš asmeninių D. Andrikiėnės,
D. Valentinavičienės, D. Lebedienės bei
UAB „Lietuviškas midus“ archyvų

Tiražas 500 egz.

Išleido leidykla „De Libris“,
Klaipėdos g. 4, LT-01119 Vilnius

Spausdino V. Stefanovičiaus PJ,
Laisvės pr. 44–214, LT-04342 Vilnius